

**Prvi periodični izvještaj Bosne i Hercegovine
o provođenju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o
pravima djeteta koji se odnosi na prodaju djece, dječiju
prostituciju i dječiju pornografiju**

*(Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 25. sjednici održanoj 29. 9. 2015. godine,
razmotrilo je i usvojilo ovaj Izvještaj.)*

Avgust/kolovoz 2015. godine

S A D R Ž A J

Uvod.....	1
I Priprema izvještaja.....	1
II Podaci.....	2
III Opšte mjere za provođenje.....	2
Zakonodavstvo.....	2
Državni plan djelovanja.....	4
Koordinacija i evaluacija.....	5
Širenje znanja i podizanje svijesti.....	5
Edukacija.....	7
Dodjeljivanje sredstava.....	10
Nezavisni nadzor.....	10
IV Sprječavanje prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije..11	
Donesene mjere za sprječavanje djela koja su zabranjena na osnovu Protokola11	
V Zabrana prodaje djece, dječije pornografije i dječije prostitucije i pitanja u vezi sa njima.....	12
Postojeći krivični zakoni i propisi.....	12
Nadležnost izručenja.....	13
Oduzeta i privremeno oduzeta imovina.....	14
VI Zaštita prava djece žrtava.....	14
Mjere usvojene radi zaštite prava i interesa djece žrtava krivičnih djela koja su zabranjena Protokolom.....	14
Mjere zaštite krivično pravnog sistema.....	16
Oporavak i reintegracija žrtava.....	18
Linija za pomoć.....	19
VII Međunarodna pomoć i saradnja.....	20
Multilateralni, regionalni i bilateralni sporazumi.....	20
VIII Druge zakonske odredbe.....	21
IX Nastavak rada i širenje znanja.....	21
Nastavak rada.....	21
Širenje zaključnih razmatranja.....	22
Prilozi	
Prilog broj 1. Statistički podaci	23
Prilog broj 2. Zaključci	30
Prilog broj 2. Članovi Radne grupe za pripremu Izvještaja.....	31

S A D R Ź A J

Uvod	1
I Priprema izvještaja	1
II Podaci	2
III Opšte mjere za provođenje	2
Zakonodavstvo.....	2
Državni plan djelovanja.....	4
Koordinacija i evaluacija.....	5
Širenje znanja i podizanje svijesti.....	5
Edukacija.....	7
Dodjeljivanje sredstava.....	10
Nezavisni nadzor.....	10
IV Sprječavanje prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije ..	11
Donesene mjere za sprječavanje djela koja su zabranjena na osnovu Protokola	11
V Zabrana prodaje djece, dječije pornografije i dječije prostitucije i pitanja u vezi sa njima	12
Postojeći krivični zakoni i propisi.....	12
Nadležnost izručenja.....	13
Oduzeta i privremeno oduzeta imovina.....	14
VI Zaštita prava djece žrtava	14
Mjere usvojene radi zaštite prava i interesa djece žrtava krivičnih djela koja su zabranjena Protokolom.....	14
Mjere zaštite krivično pravnog sistema.....	16
Oporavak i reintegracija žrtava.....	18
Linija za pomoć.....	19
VII Međunarodna pomoć i saradnja	20
Multilateralni, regionalni i bilateralni sporazumi.....	20
VIII Druge zakonske odredbe	21
IX Nastavak rada i širenje znanja	21
Nastavak rada.....	21
Širenje zaključnih razmatranja.....	22
Prilozi	
Prilog broj 1. Statistički podaci	23
Prilog broj 2. Zaključci	30
Prilog broj 2. Članovi Radne grupe za pripremu Izvještaja.....	31

Uvod

UN Konvencija o pravima djeteta je sadržana u Aneksu I Dejtonskog mirovnog sporazuma i, kao ostale konvencije koje je BiH ratifikovala, ima prioritet u primjeni u odnosu na domaće zakonodavstvo¹, s obzirom da ima snagu ustavne norme.

Bosna i Hercegovina je postala članicom ovog protokola na osnovu Odluke o ratifikaciji Fakultativnog Protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji 2002. godine ("Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori", broj 5/02), na osnovu koje je Bosna i Hercegovina potpisala akt o ratifikaciji **04. septembra 2002.** godine. U pogledu standarda utvrđenih ovim Protokolom Bosna i Hercegovina nije postavila ograničenja.

Inicijalni izvještaj o provođenju Fakultativnog Protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji (u daljem tekstu: Fakultativni protokol) Bosna i Hercegovina je podnijela Komitetu za prava djeteta jula 2008. godine. Odgovore na dodatna pitanja Komiteta BiH je dostavila jula 2010. godine, a Inicijalni izvještaj je po pozivu Generalnog sekretara delegacija BiH prezentirala u Ženevi, 16. septembra 2010. Komitet za prava djeteta je na 1583. sjednici održanoj 1. oktobra 2010. godine usvojio zaključna razmatranja i ista dostavio Bosni i Hercegovini.

I Priprema izvještaja

Nadležnost za pripremu izvještaja prema članu 12, stav 1. Fakultativnog protokola u skladu sa sistemom organizacije vlasti u Bosni i Hercegovini, (poziv na **HRI CORE/1/Add./89/rev.1**) ima Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u skladu sa Zakonom o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 30/03, 42/03,81/06,76/07,81/07, 94/07 i 24/08).

Odlukom ministra za ljudska prava BiH imenovana je Radna grupa za pripremu Periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine o implementaciji Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji (u daljem tekstu: Periodični izvještaj BiH) u kojoj su participirali predstavnici slijedećih institucija i NVO: Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstva pravde BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i mreže NVO „Snažniji glas za djecu“.

Aktivnosti na pripremi Periodičnog izvještaja BiH (**koji se podnosi za referentni period od oktobra 2010. do septembra 2015. godine**) realizovane su u dvije faze.

U prvoj fazi pripreme Periodičnog izvještaja BiH članovi Radne grupe imali su zadatak da, kao stručni članovi za pitanja zaštite prava djeteta, po osnovu raspoloživih izvještaja i podataka u svojim nadležnim institucijama, ali i koristeći se mehanizmom koordinacije za odgovarajuće entitetske resore, prikupe i obrade sve podatke i informacije relevantne za pripremu istog, a zatim objedine u tekst "nacrtu Periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine“, **na način da je dat odgovor o poduzetim aktivnostima na implementaciji pojedinačnih preporuka Komiteta datih u dokumentu „ Razmatranje izvještaja koji podnose države**

¹ BiH spada u red monističkih država koje mogu direktno primjenjivati u praksi Konvenciju (CRC).

članice u skladu sa članom 12. Stav 1. Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koje se odnosi na prodaju djece, dječiju prostituciju i dječiju pornografiju“.

U drugoj fazi nacrt Periodičnog izvještaja BiH prezentovan je Vijeću za djecu BiH (formirano u cilju izvršenja obaveza koje ima BiH u vezi UN Konvencije o pravima djeteta i njena dva fakultativna protokola) i širem broju predstavnika institucija vlasti iz BiH i predstavnicima nevladinih i međunarodnih organizacija, koji su nakon prezentacije ovog teksta imali mogućnost da na javnoj raspravi daju primjedbe, ali i nakon rasprave da u određenom roku dostave svoje pismene primjedbe i sugestije. Članovi Radne grupe ispred Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH su dostavljene primjedbe i sugestije analizirali i prema opravdanosti prijedloga uključili u prijedlog Periodičnog izvještaja BiH, koji je upućen na mišljenje nadležnim institucijama, a zatim Vijeću ministara BiH na razmatranje i usvajanje.

II Podaci

Preporuka 1.²

Kad je u pitanju prikupljanje podataka i drugih pokazatelja, može se konstatovati da u Bosni i Hercegovini još uvijek nije uspostavljen održivi sistem prikupljanja podataka o stanju dječijih prava. U okviru Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (u daljem tekstu VSTV) postoji baza podataka o podnesenim, i procesuiranim, krivičnim djelima iz Fakultativnog protokola u oba entiteta, i u Brčko Distriktu.

Obzirom da je u ovom poglavlju Komitet ponovio svoju preporuku koja se odnosi na provođenje popisa stanovništva, izvještavamo da je popis stanovništva u BiH obavljen u oktobru/listopadu 2013. godine. (1 – 15 oktobra/listopada 2013.) *Rezultati popisa bit će objavljeni u drugoj polovini 2015. godine.*

Podaci koji se koji se prikupljaju u okviru baze podataka VSTV i Ministarstva sigurnosti BiH, a odnose se na period od 2010. – 2014. godine, kao i podaci dobiveni tokom kvantitativnog istraživanja koje je proveo UNICEF u 2013. godini, dostavljaju se kao prilozi ovom Izvještaju.

III Opšte mjere za provođenje

Zakonodavstvo

Preporuka 2.³

Krivičnim zakonima u BiH (KZ BiH, KZ entiteta i Brčko distrikta) propisana krivična djela kojim se sankcioniše svaki vid trgovine djecom, dječja prostitucija i dječja pornografija.

Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15 i 40/15) propisana su krivična

² **Paragraf 7.** - Komitet Državi članici preporučuje da dalje razvija i centralizuje svoje mehanizme za sistematično prikupljanje podataka u svim područjima koja se tiču provođenja Fakultativnog protokola, uključujući uspostavu baza podataka u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice za praćenje provođenja Konvencije i Fakultativnog protokola. Komitet Državi članici preporučuje da napravi koordinirani sistem za sveobuhvatno prikupljanje podataka - razvrstanih, između ostalog, po dobi, polu, geografskom položaju i društveno-ekonomskom položaju - koji pokrivaju sve osobe mlađe od 18 godina. Osim toga, Komitet ponavlja svoju preporuku (CRC/C/15/Add.260 (2005), stav. 19) da Država članica provede popis stanovništva.

³ **Paragraf 9.** - Komitet podsjeća da Država članice svojim zakonodavstvom mora ispuniti svoju obavezu u odnosu na prodaju djece, koncept, koji nije identičan trgovini ljudima, kako bi se na odgovarajući način provele odredbe sadržane u Fakultativnom protokolu.

djela kojima se sankcionira svaki vid trgovine ljudima (član 185. Zasnivanje ropskog odnosa i prijevoz osoba u ropskom odnosu i član 186. Trgovina ljudima KZ BiH).

Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14) propisana su krivična djela kojima se sankcioniraju navedeni oblici zloupotrebe djece (Član 180.stav 2.) Otmica, (Član 207.) Spolni odnošaj s djetetom, (Član 208. Bludne radnje, Član 209. Zadovoljenje pohote pred djetetom, (Član 210.) Navođenje na prostituciju, (Član 211.) Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, (Član 212.) Upoznavanje djeteta s pornografijom i (Član 213) Rodoskrvuće.

Krivičnim zakonom Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 67/13) propisana su krivična djela kojima se sankcioniraju navedeni oblici zloupotrebe djece, (član 165.stav 2.) Otmica, (Član 195.) Polno nasilje nad djetetom, Član (197.) Zadovoljenje polnih strasti pred drugim, (Član 198.) Trgovina ljudima radi vršenja prostitucije, a koji je zadnjim izmjenama i dopunama KZRS, izmijenjen u KD “Navođenje na prostituciju“ (Član 199.) Iskorištavanje djece i malodobnih lica za pornografiju, (Član 200. Proizvodnja i prikazivanje dječje pornografije i (Član 201.) Rodoskrvljenje. Posljednjim izmjenama i dopunama KZ RS uvedena su nova krivična djela (čl. 198a. „Trgovina ljudima“, čl.198b.“Trgovina maloljetnim licima“, čl. 198c. Organizovanje grupe ili zločinačkog udruženja za izvršenje krivičnog djela trgovine ljudima i trgovine maloljetnim licima“).

Članom 198b (Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srpske („Sl. glasnik“ Republike Srpske broj: 67/13) propisano je krivično djelo „Trgovina maloljetnim licima“ pored krivičnog djela trgovine ljudima iz člana 198a. Ovo novo krivično djelo u KZ RS koncipirano je i usklađeno sa odredbama Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na prodaju djece, dječiju prostituciju i dječiju pornografiju. Naime, radnje izvršenja ovog krivičnog djela određene su alternativno i obuhvataju između ostalog i prodaju lica mlađih od 18 godina, navodeći kao primjere u koju svrhu se krivično djelo čini, ali ne nabroja taksativno načine iskorišćavanja, pa se i one okolnosti odnosno oblici iskorišćavanja koji nisu nabrojani mogu kvalifikovati kao oblik izrabljivanja Kao primjer u koju svrhu se krivično djelo čini, navodi se između ostalog i seksualno iskorišćavanje, prisilni rad, dječija prostitucija, dječija pornografija, iznuđeni pristanak na usvajanje djeteta.

Krivičnim zakonom Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 33/13, Prečišćeni tekst) propisana su krivična djela kojima se sankcioniraju navedeni oblici zloupotrebe djece, (Član 177. stav 2.) Otmica, (Član 204. Spolni odnos s djetetom, Član 205. Bludne radnje, Član 206. Zadovoljenje pohote pred djetetom ili maloljetnikom, Član 207. Navođenje na prostituciju, Član 207a. Trgovina ljudima, Član 207b. Organizovana trgovina ljudima, Član 208. Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, Član 209. Upoznavanje djeteta s pornografijom i Član 210. Rodoskrvuće.

U BiH su jasno definisane i podijeljene nadležnosti i odgovornosti institucija na svim nivoima koje pripremaju izmjene i dopune krivičnog zakonodavstva, te je jasno utvrđena nadležnost (stvarna i mjesna) pravosudnih institucija u BiH, a usaglašavanje krivičnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima je kontinuiran proces.

Krivični zakon FBiH još uvijek nije usklađen sa međunarodnim standardima u oblasti trgovine ljudima. Pojedine odredbe ovog Zakona (krivično djelo „navođenja na prostituciju“) sadrže samo neke elemente ovog složenog krivičnog djela stavljajući naglasak isključivo na

seksualnu eksploataciju. Zakonom se zanemaruju drugi oblici iskorištavanja, a kod osoba mlađih od 18. godina i dalje se traži dokazi da su počinioci poticali, navodili ili prisilili tu osobu na seksualnu eksploataciju. Zbog neharmonizacije federalnog krivičnog zakonodavstva sa državnim krivičnim zakonom u praksi se često dešava problem pravilne kvalifikacije bića krivičnog djela sa elementima „trgovine ljudima“ i određivanja stvarne nadležnosti sudova i tužilaštva, što može izazvati sukob nadležnosti između državnog i federalnog tužilaštva.

Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije podnio je nadležnim državnim i entitetskim izvršnim i zakonodavnim tijelima inicijativu za izmjene i dopune krivičnog zakonodavstva u BiH koje se odnose na usklađivanje elemenata bića krivičnog djela trgovine ljudima sa međunarodnim standardima iz Konvencijom Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i Protokola iz Palerma. Ovim izmjenama riješio bi se problem sukoba nadležnosti koji se javio u praksi prilikom procesuiranja ove vrste krivičnih djela, između državnog i entitetskog nivoa. U skladu s Direktivom EU o suzbijanju i borbi protiv trgovine ljudima iz 2011. godine predviđene su strožije kazne za ova krivična djela i isključivanje krivične odgovornosti žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena od strane izvršioca krivičnog djela učestvovati u izvršenju drugog krivičnog djela, ukoliko je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Državni plan djelovanja

Preporuka 3.⁴

Vijeće ministara BiH usvojilo je Akcioni plan za zaštitu djece i sprečavanje nasilja nad djecom putem informaciono-komunikacionih tehnologija u Bosni i Hercegovini do 2015. godine (kome je prethodio Akcioni plan 2010 – 2012), koji je pripremio Ministarstvo sigurnosti BiH u saradnji sa svim relevantnim institucijama BiH. Ovaj Akcioni plan je fokusiran na poboljšanje sistema zaštite od dječje pornografije i pedofilije. Radi se o više od 40 aktivnosti koje će nadležna tijela u BiH provesti do kraja 2015. godine radi osiguranja efikasnog mehanizma zaštite od dječje pornografije i drugih oblika seksualnog iskorištavanja te zloupotrebe djece putem informaciono-komunikacionih tehnologija. Planom je definirano donošenje izmjena i dopuna postojećih zakona te usklađivanje podzakonskih akata, kao i unapređenje institucionalnih kapaciteta i saradnje u ovoj oblasti s međunarodnim tijelima.

Akcioni plan za zaštitu djece i sprečavanje nasilja nad djecom putem informaciono-komunikacionih tehnologija u Bosni i Hercegovini za period 2014 - 2015. godine sačinjen je u skladu sa Strategijom suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini (2013 - 2015). U okviru navedenih planova rade se informacioni i obrazovni programi i dugoročne kampanje za podizanje svijesti o preventivnim mjerama protiv prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije.

Također, Vijeće ministara BiH je 2. juna 2015. usvojilo Akcioni plan za djecu BiH 2015 – 2018. u koji su ugrađene i posebno utvrđene preporuke Komiteta za prava djeteta, kao i nosioci posla, rokovi, indikatori i budžet.

⁴ **Paragraf 11.** - *Komitet preporučuje da Država članica izradi državni plan djelovanja usmjeren na rješavanje svih pitanja posebno onih koja su obuhvaćena Fakultativnim protokolom i da osigura odgovarajuće ljudske i finansijske resurse za njegovo provođenje. Pri tome, Država članica treba obratiti posebnu pažnju na primjenu svih odredaba Fakultativnog protokola, uzimajući u obzir Deklaraciju i Agendu za djelovanje i globalnu posvećenost koje su usvojene na prvom, drugom i trećem Svjetskom kongresu protiv komercijalnog seksualnog iskorištavanja djece, održanom u Stockholmu, Yokohami i Rio de Janeiru 1996, 2001. odnosno 2008. godine.*

Koordinacija i evaluacija

Preporuka 4.⁵

Vijeće za djecu BiH je uspostavljeno Odlukom o formiranju Vijeća za djecu BiH (decembra 2012.) i Odlukom o imenovanju članova Vijeća za djecu BiH (2013.)

Vijeće za djecu BiH je stručno, interesorno, savjetodavno i koordinirajuće tijelo Vijeća ministara BiH i ima značajne nadležnosti i djelokrug rada na provedbi Konvencije i njenih fakultativnih protokola. Vijeće za djecu ima odgovarajuće kadrovske resurse, ali nedostaju odgovarajući finansijski i tehnički resursi za njegova rad.

Rad Vijeća za djecu u 2014. godini i prvoj polovini 2015. godine, djelomično je finansijski podržan od strane UNICEF – a.

Odjel za prava djeteta u okviru Ministarstva za ljudska prava BiH, a koji bi pružao tehničku podršku u radu Vijeća za djecu BiH i njegovim aktivnostima nije uspostavljen iz razloga nedovoljnih sredstava u Budžetu institucija BiH.

Širenje znanja i podizanje svijesti

Preporuka 5.⁶

Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) je početkom decembra 2010 godine predstavila TV i radijski spot pod nazivom "Gdje je Buco", čime je započela kampanju koja ima za cilj promociju medijske pismenosti i zaštitu djece i maloljetnika od potencijalno štetnih sadržaja na Internetu. Spot - koji je preuzet od njemačkog regulatora i prilagođen za publiku u Bosni i Hercegovini - ukazuje na moguće opasnosti za djecu i maloljetnike na Internetu, kao što su nasilje i pornografski sadržaji, te kontakti sa pedofilima i radikalnim grupama u društvu. Isti ovaj spot se emituje u 14 evropskih zemalja. Kampanju je do sada podržalo više od 90 RTV stanica i pružalaca audiovizuelnih medijskih usluga iz svih dijelova Bosne i Hercegovine koji su prihvatili da emituju TV, odnosno radio spot u svom programu bez naknade.

Tokom prvog kvartala 2012. godine nastavljena je informativna kampanja „Surfaj sigurno“ u okviru koje su emitovana dva edukativna spota na BHT1 dva puta dnevno (edukativni spot za djecu i spot za roditelje) u različitim terminima čime je omogućena dostupnost različitim ciljnim grupama. Tokom informativne kampanje štampani su i edukativni promotivni materijali: letci, brošure i poster, sa savjetima za djecu i roditelje, posebno dizajnirani za različite dobne skupine djece – za mlade o sigurnom surfanju na internetu i za roditelje mlađe djece (do 10 godina) za korištenje interneta.

U sklopu provođenja Akcionog plana za zaštitu djece i sprečavanje nasilja nad djecom putem informaciono-komunikacionih tehnologija u Bosni i Hercegovini do 2015. vrlo značajnu i učinkovitu kampanju, u referentnom periodu, provela je NVO „Novi put“ pod nazivom: “STOP dječijoj pornografiji i pedofiliji“. U okviru ove aktivnosti provedene su i ulične

⁵ **Paragraf 13.** - *Komitet preporučuje da Država članica odmah preduzme mjere kako bi aktivirala Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine i da uspostavi Sektor za ljudska prava djece u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice. Dalje preporučuje da Država članica razmotri mogućnost da Vijeće za djecu ili novi Sektor za ljudska prava djece, ili neko drugo odgovarajuće tijelo, budu zaduženi za koordinaciju i ocjenu provođenja Konvencije i ova dva Fakultativne protokola i da mu pruži kadrovska, tehnička i finansijska sredstva i ovlaštenja u okviru Vlade za efikasno provođenje svog mandata.*

⁶ **Paragraf 15.** - *Komitet Državi članici preporučuje da izradi, u bliskoj saradnji sa zajednicom, a posebno djecom i djecom koja su žrtve, informacione i obrazovne programe i dugoročne kampanje za podizanje svijesti o preventivnim mjerama protiv prodaje djece, dječje prostitucije i dječje pornografije i njihovim štetnim učincima. Osim toga, Komitet preporučuje da Država članica širi znanje o Fakultativnom protokolu među svim relevantnim profesionalnim grupama, posebno pripadnicima policije, sudijama, tužiocima, predstavnicima medija i socijalnim radnicima.*

kampanje u periodu april-juni 2012. na širem području grada Mostara i općine Čapljina. Aktivnosti koje su provedene u okviru kampanje obuhvatile su oko 1000 direktnih, odnosno preko 3500 indirektnih korisnika i doprinijele su podizanju svijesti učenika osnovnih škola, njihovih nastavnika i članova porodica, prijatelja, kao i šire javnosti na području Hercegovačko-neretvanskog kantona. Projekat je finansiralo Federalno ministarstvo nauka i obrazovanja, a implementiran je u periodu januar –juni 2012. godine. Udruženje „Novi put“ je u martu 2013. uspostavilo i savjetovalište za pružanje pomoći i zaštite prava djece žrtava zlostavljanja, pedofilije i prosjačenja u Hercegovačko-neretvanskog i Zapadno-hercegovačkog kantona.

U cilju podizanja svijesti o preventivnim mjerama protiv prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije, a u organizaciji Ombudsmana za djecu Republike Srpske u novembru 2010. godine organizovan je okrugli sto na temu “Kako zaštititi djecu na internetu”. Skupu su prisustvovali profesori sa fakulteta, nastavnici i profesori informatike osnovnih i srednjih škola, učenici srednjih škola, predstavnici centra za socijalni rad i Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva prosvjete i kulture, Ministarstva porodice, omladine i sporta. U toku 2011. godine, u organizaciji Ombudsmana za djecu Republike Srpske je započeta je i kampanja pod nazivom „Djeca na internetu”. Tokom ove kampanje organizovan je niz aktivnosti koje su započele obilježavanjem Dana bezbjednog interneta pod motom „To je više od igre, to je tvoj život“. Na Dan sigurnog interneta 2011. promovisana je internet stranica www.djecanainternetu.org. Sadržaj portala postavljen je tako da posjetilac brzo i jednostavno dođe do informacija koje su prilagođene i starosnim kategorijama djece (rano, srednje i kasno djetinjstvo), i roditeljima i školi. Pored informativnog postoje i tzv. komunikativni sadržaji „Hrabro sanduče“ i „Anketa“. Putem Hrabrog sandučeta svako dijete ali i odrasla osoba može potpuno anonimno da se obrati redakciji portala, zatraži pomoć, prijavi neugodnost koju je doživio, predloži aktivnost. Uz izradu web stranice štampan je i prigodan vodič “Djeca na internetu”, za djecu, roditelje i nastavni kadar. Posebne internet-radionice za djecu u organizaciji Ombudsmana za djecu Republike Srpske su održane u 18 škola, od čega 5 srednjih i 13 osnovnih škola, u 11 opština, tako da je edukacijom obuhvaćeno preko 600 djece iz svih dijelova Republike Srpske. U radionicama su učestvovali učenici viših razreda, te jedan broj nastavnog osoblja, stručnih saradnika škole, kao i predstavnika savjeta roditelja. Cilj radionica bio je: edukacija djece o prednostima i rizicima interneta, prepoznavanje elemenata e-nasilja i reagovanja u tim situacijama, odgovorno i etičko korišćenje interneta, upoznavanje sa stranicom www.djecanainternetu.org, podsticanje na razgovor i prijavljivanje svih slučajeva koji ih uznemiravaju ili povređuju. Posebne radionice su organizovane i za srednjoškolce.

Vezano za širenje znanja o Fakultativnom protokolu među svim relevantnim profesionalnim grupama Bosna i Hercegovina je:

-u toku 2010. godine izradila „Smjernice za postupanje regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini“ i „Smjernice o postupanju u centara za socijalni rad u borbu protiv trgovine ljudima“ (koje obuhvataju i djecu).

-Asocijacija XY u saradnji sa Ministarstvom sigurnosti BiH a uz podršku Vlade Sjedinjenih Američkih Država, u augustu 2012. godine započela realizaciju projekta “Smjernice za postupanje centara mentalnog zdravlja u pružanju pomoći žrtvama trgovine ljudima” (koje obuhvataju i djecu).

-u 2011. godini izrađen je priručnik za učenike osnovnih i srednjih škola o prevenciji trgovine ljudima « Požuri polako». Priručnik je izrađen od strane predstavnika Pedagoških zavoda i Ministarstava obrazovanja i distribuiran svim osnovnim i srednjim školama u BiH.

-Ministarstvo sigurnosti BiH, Ministarstvo za ljudska prava i CRS u saradnji sa fakultetima za socijalni rad razvio Praktikum za student socijalnog rada i socijalne radnike. Praktikum sačinjavaju četiri modula: Radna eksploatacija djece, Trgovina ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, Prostitucija, Pornografija i pedofilija.

Edukacija

Preporuka 6.⁷

Entitetski centri za edukaciju sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini su pri realizaciji Programa početne obuke i programa stručnog usavršavanja u izvještajnom periodu 2010-2015. godinu realizovali nekoliko seminara sa temama posvećenim Konvenciji o pravima djeteta, dokumentima usvojenim od Vijeća Evrope koji se direktno tiču prava djeteta Konvenciji o ostvarivanju dječjih prava (1996), koja je dio unutrašnjeg pravnog poretka Bosne i Hercegovine, Konvenciji o kontaktima u vezi s djecom (2003), te Haškoj konvenciji za međunarodno privatno pravo, a naročito u pogledu ujednačavanja evropskog prava u određivanju mjerodavnog prava u slučaju sukoba zakona u oblasti izdržavanja i usvojenja, te vezano za građanske aspekte otmice djece. Nije bilo posebno realizovanih seminara samo o provedbi Fakultativnog protokola, ali su u okviru drugih seminara obrađivane i ove teme.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH

U referentnom periodu, aktivnosti provedene iz domena Konvencije o pravima djeteta su bile tema specijalističke obuke sudija i tužilaca prema Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Identičan seminar održan je u okviru nastavka realizacije Programa specijalističke obuke sudija i tužilaca prema Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku tokom 2015. godine

U periodu septembar-decembar 2014. godine održano je 5 seminara "Međunarodni standardi u zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u sukobu sa zakonom". U sklopu ovih seminara posebno je obrađena tema „Konvencija o pravima djeteta i prateći dokumenti/protokoli“, a poseban akcenat je stavljen na Fakultativni protokoli uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i pornografiji.

U okviru seminara "Organizirani kriminal-trgovina ljudima", jedna od tema bila dječija pornografija.

U 2013., u okviru seminara "Najbolji interes djeteta" Centar je detaljno obradio i standard "najbolji interes djeteta", a u okviru seminara "Međunarodna pravna pomoć u građanskim, privrednim porodičnim stvarima" obrađene su teme iz domena zaštite dječijih prava.

Tokom 2014 godine Centar je počeo realizaciju e-učenja online kurs na temu „Pravda prilagođena djetetu“, u saradnji sa Vijećem Evrope kroz HELP projekat, gdje su izrađeni svi materijali online kursa vezanog za zaštitu i ostvarivanje dječijih prava. Ova aktivnost će biti realizirana i u 2015. godini.

⁷ **Paragraf 17.** - *Komiteta Državi članici preporučuje da dodijeli odgovarajuće resurse namijenjene za izradu programa i materijala za obuku na svim područjima obuhvaćenim Fakultativnim protokolom i da osigura da takve edukacije uključuje sve relevantne profesionalne grupe, posebno službenike za provođenje zakona o imigrantima, i pripadnike SIPA-e, sudije i tužioce, socijalne radnike, kao i pripadnike Oružanih snaga Evropske unije (EUFOR) koji su trenutno prisutni u Bosni i Hercegovini.*

Centar za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske

Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Republici Srpskoj organizovao je niz seminara (13) u periodu od 2010. do 2015. godine koji se tiču Konvencije o pravima djeteta i Fakultativnog protokola: Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima; Najbolji interes djeteta i maloljetnička delinkvencija; Maloljetnička delinkvencija i kriminal; Djeca žrtve seksualnog zlostavljanja, Saslušanje žrtve, svjedoci; Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom u BiH; Podzakonski akti predviđeni Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku; Praksa Evropskog suda za ljudska prava u presudama prema maloljetnicima; Krivično djelo polnog nasilja nad djetetom; Međunarodni standardi u postupcima prema maloljetnicima; Konvencija o pravima djeteta, Havanska pravila, Pekinška pravila, Rijadске smjernice, Bečke smjernice, Tokijska pravila; Pravosuđe po mjeri djeteta, Jačanje kapaciteta u sistemu maloljetničkog pravosuđa; Najbolji interes djeteta; Suzbijanje prisilnog i štetnog rada djece na ulici u BiH i Djeca žrtve krivičnih djela.

Na svakom od ovih seminara, razgovaralo se o međunarodnim dokumentima u oblasti maloljetničke delinkvencije, a posebno o Konvenciji o pravima djece, Fakultativnim protokolima i o ostalim UN dokumentima u ovoj oblasti.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH od 2013. godine provodi kontinuirane edukacije socijalnih radnika o postupanju sa žrtvama trgovine ljudima. Na osnovu ovih edukacija razvijen je i priručnik koji je u upotrebi socijalnih radnik i ostalih profesionalaca u centrima za socijalni rad.

MUP Tuzlanskog kantona u sklopu projekta “Podrška Tima za borbu protiv trgovine ljudima” u saradnji s World Vision BiH u toku 2010. i 2011. godine održao je edukativne radionice s učenicima osnovnih škola u više općina na području Tuzlanskog kantona na temu “Prevenција, edukacija i zaštita djece i maloljetnika u borbi protiv trgovine ljudima i prostitucije”. Također, službenici Odjeljenja za maloljetničku delinkvenciju i nasilje u porodici od 2009. godine do danas, u saradnji s Biroom za ljudska prava Tuzla i disciplinjskim centrom Tuzla, održavaju preventivno-edukativne radionice s učenicima osnovnih i srednjih škola, kao i s njihovim roditeljima na području Tuzlanskog kantona u sklopu projekta “Stop maloljetničkoj delinkvenciji”. Djeca i roditelji imaju priliku upoznati se s krivičnim djelima koja se po Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine odnose na zaštitu djece od nasilja. U sklopu krivičnog zakona vrši se upoznavanje s članovima 212. “Upoznavanje djeteta s pornografijom”, 211. “Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije”, 208. “Bludne radnje” i 210. “Navođenje na prostituciju”.

Udruženje „Zemlja djece“ je u sklopu programa „Prevenција trgovine ljudima u osnovnim školama općine Tuzla“ u periodu 2013/2014 godine, podržanog od njemačke organizacije GIZ, organizovalo treninge za sve pedagoge osnovnih škola u općini Tuzla (50) na temu trgovine ljudima. U 16 osnovnih škola formirani su debatni timovi učenika za koje su nakon edukacije organizovana debatna međuškolska takmičenja na teme: „Bosna i Hercegovina ima dobre mehanizme za suzbijanje trgovine ljudima“, „Prosjačenje je trgovina ljudima“ i „Maloljetnički brakovi su trgovina ljudima“. Cilj ovakvog pristupa je podizanje svijesti kod mladih ljudi Tuzle vezano za pitanja trgovine ljudima. Tokom pripreme, djeca su radila istraživanja na pomenute teme, timski radila i učila kritički razmišljati.

Radi lakšeg identificiranja djece potencijalnih žrtava trgovine ljudima “Zemlja djece” je u partnerstvu s Uredom državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne imigracije i “Save the Children” izradila Indikatore za prepoznavanje djece žrtava trgovine ljudima koje su inkorporirane u Praktikum za obuku sudija, tužioca, policije, socijalnih radnika i drugih profesionalaca u suzbijanju prisilnog i štetnog rada djece na ulici u BiH. U

saradnji sa entitetskim Centrima za edukaciju sudija i tužioca u 2014. godini edukacijama je, na temu prisilnog i štetnog rada djece, obuhvaćeno preko 100 sudija, tužioca i drugih profesionalaca iz BiH.

U toku 2011. godine Međunarodni forum solidarnosti – Emmaus je, u suradnji sa Ministarstvom sigurnosti, a pod pokroviteljstvom Ambasade Velike Britanije, započeo realizaciju projekta „Prevenција trgovine ljudima – poboljšanje identifikacije i pomoći žrtvama trgovine ljudima kroz izgradnju kapaciteta profesionalaca“. Projekat se realizira sa ciljem unapređenja efikasnosti Državnog referalnog mehanizma. U sklopu pomenutog projekta je realizirano pet edukacija i to: jedna za nevladine organizacije, tri za sudije i tužitelje u suradnji sa Centrima za edukaciju sudija i tužilaca FBiH i RS, te jedna za agencije za sprovođenje zakona, uključujući Državnu agenciju za istrage i zaštitu, entitetska Ministarstva unutrašnjih poslova, Graničnu policiju i Službu za poslove sa strancima. U sklopu projekta „Poboljšanje istražnih kapaciteta za borbu protiv trgovine ljudima i reintegraciju žrtava trgovine ljudima“ koji Međunarodni forum solidarnosti – EMMAUS (MFS-EMMAUS) realizira u suradnji sa Ministarstvom sigurnosti BiH, uz podršku USAID-a, u periodu februar-mart 2015. godine, održane su četiri obuke.

U periodu 2011-2012. godine, u organizaciji MFS-EMMAUS je provedena edukacija pod nazivom: Izgradnja kapaciteta nastavnog kadra za održiv nastavak edukativnih radionica u školama (ToT). Radionice su održane u Sarajevu, Banja Luci i Tuzli, te su provedene na interaktivan i praktičan način. Prisustvovalo im je 68 nastavnika uključujući pedagoge, direktore škola, kao i predstavnike prosvjetno-pedagoških zavoda. Od 2011-2013 MFS Emmaus bio je na čelu zvaničnog SID (Safer Internet Day) komiteta za BiH u kojem je provodio kampanju Evropske komisije na dan sigurnijeg interneta koji se obilježava u februaru svake godine. U toku 2012. godine održano je i takmičenje za najbolji kratki film o sigurnom korištenju interneta za srednje škole u BiH. U decembru 2012. MFS-EMMAUS realizovao je Regionalnu konferenciju pod nazivom “Sveobuhvatan pristup rješavanju problema sigurnosti djece i mladih na Internetu”, u saradnji sa Ministarstvom sigurnosti Bosne i Hercegovine.

U organizaciji IN fondacije, fondacija za unapređenje socijalne inkluzije djece i mladih u Bosni i Hercegovini, uz finansijsku podršku Kinderpostzegels (Nizozemska), u sklopu razvoja kapaciteta osoblja centara za djecu pod rizikom u 2012. godini u Tesliću je organizirana trodnevna edukacija na temu “Seksualno zlostavljanje djece – prepoznavanje, intervju i kriteriji za potvrđivanje”. Edukacija je provedena za šest centara za djecu koja dolaze iz više problematičnih porodica koja pružaju fokusiranu podršku djeci pod rizikom u Bosni i Hercegovini. U razgovoru s osobljem centara primijećeno je da postoji potreba za dodatnom edukacijom koja bi omogućila osoblju da prepozna, adekvatno odgovori i pomogne djeci u slučaju sumnje na seksualno zlostavljanje. Polaznici edukacije, pored voditelja centara za djecu iz više problematičnih porodica, bili su i njihovi saradnici: psiholozi, socijalni radnici, pedagogi i ostali stručnjaci iz čitave Bosne i Hercegovine, zaposleni u školama, centrima za socijalni rad. Pored ove grupe polaznika edukaciji su prisustvovali i predstavnici nadležnih ministarstava, fakulteta socijalnog rada, Ombudsmana za djecu Republike Srpske, te prosvjetno-pedagoških institucija. Tokom edukacije posebna pažnja posvećena je unapređenju koordinacije i saradnje između tužitelja, policije i civilnog društva, te podizanju svijesti među agencijama / organima za provođenje zakona i pravosudnim službenicima o najnovijim trendovima trgovine djecom i prekograničnog kriminala, posebno prisilnog rada, džeparenja i seksualnog iskorištavanja. Cilj edukacije bio je upoznavanje učesnika sa zadacima koje se postavljaju pred odraslog kad mu se dijete povjeri o zlostavljanju, da se stekne uvid u osnovna znanja i vještine za razgovor sa zlostavljanim djetetom, da se osvijeste vlastite snage, ali i

poteškoće za vođenje razgovora s djetetom, kao i da se učesnici upoznaju sa stručnom i ličnom odgovornošću odrasle osobe u takvom razgovoru.

Dodjeljivanje sredstava

Preporuka 7.⁸

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u svom redovnom budžetu osigurava grant sredstva za podršku žrtvama trgovine ljudima državljanima Bosne i Hercegovine. Grant sredstva se raspoređuju jednim djelom putem javnog poziva nevladinim organizacijama koje pružaju direktnu asistenciju žrtvama a drugi dio se koristi za interventne potrebe. Sredstva za interventne potrebe se povlače i od strane centara za socijalni rad.

Ministarstvo sigurnosti BiH od 2010. godine, u skladu sa Strategijom suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2013 - 2015. godina i Programom obilježavanja značajnih datuma iz oblasti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, iz budžetskih sredstava putem Javnog poziva sufinansira i koordinira grantovima za NVO u cilju obilježavanja 18. oktobra – Međunarodnog dana borbe protiv trgovine ljudima. Na ovaj dan se u nekoliko gradova u BiH organizuju različite edukativne aktivnosti, kao i zajednička medijska kampanja koja ukazuje na različite oblike trgovine ljudima i djecom.

Finansiranje centara za socijalni rad na nivou entiteta Federacije BiH i Republike Srpske vrši se iz sredstava osnivača, najčešće općina/opština.

Nezavisni nadzor

Preporuka 8.⁹

Proces objedinjavanja institucija Ombudsmena za ljudska prava u Bosni i Hercegovini je okončan u maju 2010. godine. Institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH je nacionalni mehanizam za zaštitu ljudskih prava, koji je 2010 godine akreditovan u status „A“ od strane Međunarodnog podkomiteta za akreditaciju ICC-a. U okviru institucije Ombudsmena BiH od 01.06.2009. godine funkcioniše Odjel za praćenje prava djece, koji je uspostavljen u skladu sa Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Ombudsmeni BiH kontinuirano i u skladu sa svojim nadležnostima poduzimaju mjere kojima se nastoji osigurati ujednačavanje pristupa u ostvarivanju i zaštiti prava djece na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

⁸ **Paragraf 19.** - *Komitet preporučuje da Država članica preduzme sve moguće mjere kako bi se osiguralo da dodijeljena sredstva budu dovoljna za provođenje Fakultativnog protokola. Konkretno, agencijama za provođenje zakona i centrima za socijalni rad treba osigurati odgovarajuća kadrovska, tehnička i finansijska sredstva koja su potrebna za njihove aktivnosti.*

⁹ **Paragraf 21.** - *Komitet preporučuje Državi članici da intenzivira napore na konsolidaciji Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine i da osigura jedinstven pristup zaštiti i promovisanju ljudskih prava, te, posebno, Konvencije i Fakultativnog protokola.*

IV Sprječavanje prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije (čl. 9, stavovi 1. i 2.)

Donesene mjere za sprječavanje djela koja su zabranjena na osnovu Protokola Preporuka 9.¹⁰

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je usvojilo sljedeće dokumente:

- Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini i akcioni plan za period 2013-2015 godine;
- Akcioni plan za zaštitu djece i sprečavanje nasilja nad djecom putem informaciono-komunikacionih tehnologija u Bosni i Hercegovini do 2015. godine;
- Akcioni plan za djecu BiH 2011. – 2014. I Akcioni plan za djecu BiH 2015. – 2018. godina.

Projekat „Lanzarote konvencija u BiH“ je projekat koji u partnerstvu implementiraju udruženja „Zdravo da ste“ iz Banjaluke i „Zemlja djece“ iz Tuzle uz finansijsku podršku Evropske unije.

U okviru projekta je urađena pravna analiza zakona u BiH koji regulišu ovu oblast i njihova usklađenost sa evropskim i međunarodnim standardima, izrađeni indikatori za monitoring primjene ove Konvencije, informisana javnost, profesionalci, djeca i roditelji o sadržaju Lanzarote konvencije. U tu svrhu je štampana Konvencija koja je namijenjena svim profesionalcima, socijalnim radnicima, policiji, sudijama, prosvjetnim radnicima i sl. Edukativni flajeri za učenike svih osnovnih i srednjih škola u BiH štampani su u tiražu od 100.000. Kroz projekat se zagovaraju promjene zakona, kako bi se oni uskladili sa evropskim standardima.

Preporuka 10.¹¹

U cilju poduzimanja sistematičnih mjera prevencije, Ministar za ljudska prava BiH je (2013) godine donio dokument pod nazivom „Smjernice za poboljšanje položaja romske djece u BiH – socijalna inkluzija“.

Projekat „Inicijativa za održivost modela dnevnih centara za djecu koja obavljaju rad na ulici ili djecu u riziku u BiH“ podržava aktivnosti dnevnih centara, a s ciljem multipliciranja ovog modela usluge u dijelovima bh države u kojima postoji urgentna potreba za uslugama ovakve vrste. Osim podrške radu dnevnom centru za djecu koja obavljaju rad na ulici u Tuzli kojeg vodi organizacija Zemlja djece, a vodeći se preporukama iz „Izveštaja o prosjačenju djece u BiH“ Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH iz 2010., te „Izveštaja o prosjačenju djece u Republici Srpskoj“ iz 2011. čiju je izradu podržao Save the Children Norway, do danas je otvoreno još sedam dnevnih centra lociranih u Sarajevu, Banja Luci, Mostaru, Zenici, Bijeljini, Brčko Distriktu i Bihaću.

Svi dnevni centri za djecu koja obavljaju rad na ulici ili djecu koja su pod rizikom međusobno koordiniraju svoj rad, razmjenjuju znanja i iskustva kroz uspostavljenu nacionalnu Mrežu Dnevnih centara za djecu uključenu u živo ili rad na ulici i djecu u riziku. Mreža dnevnih

¹⁰ **Paragraf 23.** - Komitet Državi članici preporučuje da:

(a) usvoji državni plan za sprečavanje prodaje djece, dječije pornografije i dječije prostitucije;
(b) osigura usklađene i koordinirane aktivnosti organa za provođenje zakona kako bi se spriječila i eliminisala domaća trgovina djecom i
(c) ojača mehanizme za praćenje usvajanja djece, i da ratifikuje Hašku konvenciju br. 33 o zaštiti djece i saradnji koja se tiče međudržavnog usvajanja.

¹¹ **Paragraf 25.** - Komitet podstiče Državu članicu da jača sistematične mjera prevencije, usmjerene prema djeci koja su posebno ugrožena ili rizična, kako bi ih zaštitili od krivičnih djela iz Fakultativnog protokola. Osim toga, Komitet preporučuje da Država članica uskladi državno i entitetsko zakonodavstvo koje se odnosi na upis u matične knjige i da odmah preduzme djelotvorne mjere kako bi se osigurao upis sve djece po rođenju.

centara je u partnerstvu sa predstavnicima centara za socijalni rad kreirala i prve funkcionalne i strukturalne Standarde za usluge Dnevnih centara koji su do sada formalizovani samo od strane jednog kantona (Tuzlanski kanton). U periodu 2013/2014 godini, uz podršku Save the Children, završen je i proces donošenja jedinstvenih Standarda za terenski rad sa djecom uključenom i život i rad na ulici. Članice nacionalne Mreže su dio i regionalne Mreže Dnevnih centara koje, osim organizacija iz BiH, čine i organizacije iz Srbije, Albanije i Makedonije.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je, u saradnji sa ostalim resornim institucijama i nevladinim organizacijama, a uz podršku UNICEF-a, sačinilo Pravnu analizu zakonodavstva Bosne i Hercegovine kojom se regulira oblast registracije rođenja, koji je osnova za intervencije u zakonodavstvu i praksi.

Novim zakonskim rješenjima u BiH propisano je vođenje matičnih knjiga u elektronskoj formi, tako da bi nakon povezivanja svih matičnih ureda trebalo biti moguće dobiti izvode iz matičnih knjiga u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH u bilo kojem matičnom uredu.

Od 2009. godine u sklopu projekta „Podrška najugroženijim grupama Roma u BiH“, koji je finansiran sredstvima Švicarske i Lihtenštajna i koji je okončan u oktobru 2011.godine, nevladina organizacija "Vaša prava BiH", zajedno sa UNHCR-om, preduzela je aktivnosti koje su pomogle da hiljadu Roma dobije rodne listove, uvjerenja o državljanstvu i važeće lične karte.

Romsku djecu uključenu u život i rad na ulici u Sarajevu, Tuzli, Banjoj Luci i Mostaru identificirali su dnevni centri za djecu, koji su uspostavljeni u navedenim gradovima, kao djecu koja nisu upisana u matične knjige rođenih i koja su, uz njihovu pomoć, naknadno upisana u matične knjige rođenih.

V Zabrana prodaje djece, dječije pornografije i dječije prostitucije i pitanja u vezi sa njima (član 3, član 4, stavovi 2 i 3 i članovi 5, 6 i 7)

Postojeći krivični zakoni i propisi

Preporuka 11.¹²

Odgovor dat u odgovoru na preporuku 2.

Preporuka 12.¹³

Ministarstvo sigurnosti BiH, u saradnji sa Udruženjem Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu (CPRC), je provelo istraživanje o rasponu i prirodi problema

¹² **Paragraf 27.** - Komitet podstiče Državu članicu da izmijeni i dopuni svoje zakonodavstvo kako bi se osiguralo da se krivična djela iz Fakultativnog protokola u potpunosti unesu i usklade u krivičnim zakonima na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta. Država članica posebno treba da krivičnim djelom proglasi:

(a) prodaju djece nuđenjem, isporukom ili primanjem, bilo kojim sredstvima, u svrhu seksualnog iskorištavanja, prenos organa djeteta radi ostvarivanja zarade, ili angažovanje djeteta u prisilnom radu ili iznuđivanje pristanka na usvajanje djeteta, kao i posredovanje u usvajanju djeteta u suprotnosti sa važećim zakonom o usvajanju;

(b) nuđenje, dobijanje, nabavljanje i davanje djeteta za dječju prostituciju;

(c) izradu, distribuciju, širenje, uvoz, izvoz, nuđenje, prodaju ili posjedovanje dječje pornografije;

(d) pokušaj da se počini bilo koje od ovih djela i saučesništvo ili sudjelovanje u bilo kojem od ovih djela, te

(e) proizvodnju i širenje materijala koji oglašavaju bilo koje od ovih djela.

¹³ **Paragraf 29.** - Komitet preporučuje da Država članica preduzme sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da se krivična djela istražuju, te da navodni počinitelji budu uredno gonjeni i kažnjeni kako bi se smanjila nekažnjivost.

trgovine ljudima u BiH, uključujući trgovinu djecom, unutrašnju trgovinu te trgovinu u grupama koje su posebno ugrožene trgovinom ljudima. Rezultati istraživanja očekuju se u drugoj polovini 2015. godine.

Nadležnost i izručenja

Preporuka 13. ¹⁴

Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima daje najšire mogućnosti za pružanje svih oblika međunarodne pravne pomoći, posebno u postupcima izručenja. Zakon nema nikakvih ograničenja u pogledu zahtjeva prema drugim državama za izručenje lica u bjekstvu radi vođenja krivičnih postupaka u BiH ili izvršenja kazne izrečene u BiH. U slučaju da strana država ne izruči potraživano lice, sud i tužilaštvo nemaju nikakvih ograničenja da u ovakvim slučajevima ne ustupe krivično gonjenje drugoj državi koja bi vodila krivični postupak i izvršila sankciju na svojoj teritoriji. Ukoliko se radi o državljanu BiH osuđenom u drugoj državi isti bez ograničenja može izdržavati kaznu u BiH. Postupak izručenja se ostvaruje na osnovu multilateralnih i bilateralnih ugovora i na osnovu faktičkog recipiteta u odnosu na države sa kojima BiH nema zaključen ugovor o izručenju. Član 1. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima upućuje na to da će se zakon primijeniti u svim slučajevima, ukoliko međunarodnim ugovorom nije drugačije uređeno. Na isti način je riješen i postupak izručenja iz čega se izvlači zaključak da se u ovim postupcima uvijek daje primat međunarodnim ugovorima, koji su procesne prirode i koji se direktno primjenjuju.

BiH je članica svih konvencija Vijeća Evrope koje regulišu krivično-pravnu oblast u pogledu postupaka, pa je tako članica Evropske konvencije o međusobnoj pravnoj pomoći sa njena dva protokola, Evropske konvencije o ekstradiciji sa protokolima I, II i III, Evropske konvencije o transferu krivičnih postupaka i Evropske konvencije o transferu osuđenih. Pošto se radi o procesnim konvencijama iste se u BiH direktno primjenjuju na sve države članice Vijeća Evrope, kao i na neke druge države koje su pristupile ovim konvencijama. Uslov dvostruke kažnjivosti je uveden u zakon samo prema državama koje sa BiH nemaju zaključene međunarodne ugovore koji regulišu ove oblasti, a smatran je opravdanim iz razloga što na pr. ženska osoba koja pobjegne iz Iraka zbog bračne preljube ne bi trebala da bude izručena toj državi iz razloga što po pravu BiH ove radnje ne predstavljaju krivično djelo, a sama ta osoba imala bi u slučaju izručenja neprimjeren tretman u svojoj državi. Ovo je samo primjer koji je na mnogim konferencijama prezentiran u cilju održanja dvostruke kažnjivosti samo za određene oblike krivičnih djela koja po međunarodnim standardima ne bi trebala biti svrstana u ta djela. Naravno, pitanje dvostruke kažnjivosti neće nikada predstavljati smetnju za izručenje kada se radi o krivičnim djelima prodaje djece i sličnim djelima, jer je dovoljno da činjenično stanje predstavlja krivično djelo u BiH, a to djelo po svom nazivu ne mora biti identično u drugoj državi. Sam Zakon o međunarodnoj pomoći u krivičnim stvarima u svom prvom članu navodi da se Zakon primjenjuje samo u slučajevima kada određeno pitanje nije uređeno međunarodnim ugovorom. Dakle Zakon daje primat Fakultativnom protokolu u odnosu na domaće zakonodavstvo i odredbe istog, koje se odnose na postupak, uvijek se mogu primijeniti direktno.

Po pitanju izručenja ovaj postupak je Zakonom riješen na jedinstven način u regionu, jer samo jedan sud u državi odlučuje o izručenju iz BiH (Sud BiH). Ovo podrazumijeva jednoobrazno rješavanje i usvojene standarde kroz ove postupke. Nasuprot ovom rješenju u svim državama

¹⁴ **Paragraf 31.** - *Komitet preporučuje da Država članica preduzme korake kako bi osigurala da joj se domaćim zakonodavstvom omogući da uspostavi i ostvari vanteritorijalnu nadležnost nad krivičnim djelima iz Fakultativnog protokola i preporučuje uspostavljanje vanteritorijalne nadležnosti nad krivičnim djelima iz Fakultativnog protokola bez kriterijuma dvostrukog kriminaliteta. Komitet preporučuje da Država članica Fakultativni protokol smatra pravnom osnovom za izručenje, bez uslova postojanja bilateralnog ugovora.*

regiona po pitanju izručenja odlučuje više sudova (okružni-kantonalni-županijski), tako da te države imaju veoma neujednačenu praksu, koja je vidljiva kroz postupke koji se pružaju po zahtjevima nadležnih organa BiH. Bez obzira na odredbe Zakona nijedna molba za izručenje, upućena od strane druge države, nije odbijena iz razloga dvostruke kažnjivosti.

Oduzeta i privremeno oduzeta imovina

Preporuka 14.¹⁵

Osnovi i način oduzimanja nelegalno stečene imovine na državnom nivou regulisani su Krivičnim zakonom BiH, a procedure oduzimanja utvrđene su Zakonom o krivičnom postupku BiH, a izmjenama i dopunama KZ BiH iz 2015. godine, iste su usklađene sa međunarodnim standardima.

Zatvaranja prostora koji su korišteni za izvršenje krivičnih djela iz Fakultativnog protokola, je stvar inspeksijskih službi.

VI Zaštita prava djece žrtava (član 8. i član 9, stavovi 3. i 4.)

Mjere usvojene radi zaštite prava i interesa djece žrtava krivičnih djela koja su zabranjena Protokolom

Preporuka 15.¹⁶

Vijeće ministara BiH je novembra 2012. godine usvojilo Strategiju za borbu protiv nasilja nad djecom u BiH, za razdoblje od 2012. do 2015. godine. Strateški cilj je uspostava multidisciplinarnog i održivog sistema za prijavljivanje i evidentiranje slučajeva nasilja nad djecom, adekvatnog i održivog sistema podrške, finansiranja i prikupljanja podataka, kako bi se unaprijedila prevencija, zaštita djece žrtava nasilja u Bosni i Hercegovini, te uspostavilo sigurno okruženje u kome će biti ostvareno pravo svakog djeteta da bude zaštićeno od svih oblika zlostavljanja, zanemarivanja i iskorištavanja. Strateške mjere se odnose na četiri glavna izazova: 1. Prevenciju, ponovno naglašavajući probleme blagovremenog otkrivanja, prijavljivanja i sistema evidentiranja slučajeva nasilja nad djecom; 2. Održivost sistema podrške i finansiranja aktivnosti; 3. Sisteme zaštite djece i 4. Monitoring, evaluaciju i zagovaranje koji su hronološki predloženi radi lakšeg praćenja realizacije Strategije.

Od strane NVO-a u 2012. godini uspostavljeno je nezavisno monitoring tijelo za praćenje implementacije navedene Strategije koje je kao takvo i formalno verifikovano od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH koji su sačinili prvi izvještaj o nezavisnom monitoringu realizacije Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom u BiH (2012-2015). Kao

¹⁵ **Paragraf 33.** - *Komitet preporučuje da Država članica osigura, putem usvajanja odgovarajućih zakona, privremeno oduzimanje i trajno oduzimanje materijala, imovine i druge robe koja se koristi za izvršenje ili pomaganje izvršenja nekog od krivičnih djela iz Fakultativnog protokola, privremeno oduzimanje i trajno oduzimanje koristi nastale iz njih, i zatvaranje prostora koji su korišteni za počinjenje tih krivičnih djela, u skladu s članom 7. Fakultativnog protokola.*

¹⁶ **Paragraf 35.** - *Komitet preporučuje da Država članica ojača mjere za zaštitu prava i interesa djece žrtava od svih krivičnih djela iz Fakultativnog protokola, uključujući i kroz dalju izradu smjernica za zaštitu djece za socijalne radnike i službenike za provođenje zakona, i osiguranje obuke o tim smjernicama. Konkretno, postupak treba ojačati kako bi se osigurao veći proaktivni pristup identifikaciji djece žrtava koja su ugrožena krivičnim djelima iz Fakultativnog protokola, uključujući senzibiliziranje i razvoj djelotvornih partnerstava s roditeljima i porodicama djece žrtava.*

jedna od predviđenih aktivnosti Strategijom u toku 2013. godine sačinjene su Smjernice za postupanje u slučajevima nasilja nad djecom u BiH.

Bosna i Hercegovina u toku 2010 godine izradila Smjernice za postupanje regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, kao i Smjernice o postupanju u centara za socijalni rad u borbu protiv trgovine ljudima. Smjernice o postupanju centara za socijalni rad sa žrtvama trgovine ljudima također daje upute i smjernice o identifikaciji žrtava, njegovog upućivanja i pružanja direktne pomoći i međusobne suradnje s drugim akterima uključenim u borbu protiv trgovine ljudima.

Na inicijativu Ombudsmena za djecu RS krajem novembra 2012. godine u Republici Srpskoj usvojen je međusektoralni Protokol o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece, potpisan od strane Ministarstva prosvjete i kulture, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite i Ministarstva porodice, omladine i sporta RS. Protokol definiše nasilje „kao svaki oblik ponašanja prema djetetu koje ima za cilj povređivanje ili nanošenje bola, bilo fizičkog ili psihičkog, zapostavljanje i/ili zanemarivanje djeteta, maltretiranje i/ili bilo koji oblik eksploatacije djeteta, uključujući i seksualnu eksploataciju. Protokol prvi put, na jednom mjestu utvrđuje različite oblike nasilja nad djecom, uključujući i nasilje putem informacionih tehnologija i obavezuje različite službe i institucije na postupanje u skladu sa mandatom koji prema zakonu imaju. Protokol prvi put obavezuje i na uspostavljanje jedinstvene evidencije (na osnovu podataka različitih sektora), koja bi trebala pokazati prisutnost pojave, njene oblike i načine postupanja nadležnih u svakom od navedenih oblika nasilja nad djecom, a koja će istovremeno biti osnov za definisanje politika u narednom periodu za zaštitu djece od bilo kojeg oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Obzirom da je “prosjačenje djece” i dalje jedan od najraširenijih oblika ekonomske eksploatacije djece Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u 2013. donijelo Smjernice za poboljšanje položaja romske djece u BiH – socijalna inkluzija koji daju konkretne strateške mjere i aktivnosti u poboljšanju sistemskih mjera u cilju prevencije i zaštite djece ulice koja su izložena prosjačenju, ekonomskoj eksploataciji, ali i drugim vidovima eksploatacije.

Takođe, Ministarstvo za ljudska prava BiH je u 2013. provelo istraživanje o oblicima i raširenosti prisilnog, štetnog i rada djece na ulici, a urađen je i Praktikum za obuku sudaca, tužitelja, policije, socijalnih radnika i drugih profesionalaca o problem suzbijanja prisilnog i štetnog rada djece na ulici i počelo se sa provođenjem obuke u 2014. godini.

Projekat Zaštita djece u pokretu u BiH, realiziran je u 2013. godini i u okviru istog je udruženje „Zdravo da ste,, iz Banjaluke je uz podršku Save the Children u 2013. godini uradilo istraživanje o djeci u pokretu u BiH. U istraživanju fokus je bio na sljedećim grupama djece u pokretu: djeca koja rade i/ili žive na ulici, djeca žrtve trgovine ljudima, djeca koja uživaju status međunarodne pravne zaštite, djeca tražioci azila, djeca neregularni migranti i djeca povratnici po osnovu sporazuma o readmisiji.

Na osnovu dobijenih podataka urađen je Izvještaj o položaju djece u pokretu u BiH pod nazivom „Hoću da budem kao druga djeca“. U sklopu ove analize urađena je i analiza Pravnog okvira u BiH i njegove usklađenosti sa evropskim i međunarodnim standardima.

Zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini ne tretira na jednak način “prosjačenje djece”. Različita entitetska zakonska rješenja po pitanju pravilne kvalifikacije ovog djela ozbiljno ugrožavaju ustavni princip jednakosti građana pred zakonom, u ovom slučaju djece. U Federaciji Bosne i Hercegovine radnje navođenja maloljetnog lica na prosjačenje, odnosno organiziranje prosjačenja, tretiraju se i dalje kao prekršajno djelo kojim se remeti javni red i mir, a za koje su predviđene novčane kazne, čiji su iznosi različiti po kantonima. Krajem 2014. godine u ovom kantonu uz podršku NVO-a otvoreno je i prvo Prihvatište za djecu u BiH čime su se stvorili uvjeti za funkcioniranje novog referalnog mehanizma zaštite i adekvatnog zbrinjavanja djece izložene različitim oblicima nasilja i eksploatacije.

Mjere zaštite krivično-pravnog sistema

Preporuka 16¹⁷

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku donesen je u Republici Srpskoj 2010. godine, u Distriktu Brčko BiH 2011. godine, a u Federaciji BiH 2014. godine.

Akcent zakona je da primjenjujući međunarodne standarde i potencirajući obaveze države u ovoj oblasti alternativnim modelima postupanja, tzv diverzionim postupcima maloljetni prestupnik preuze odgovornost za ono što je učinio i da shvati značaj neprihvatljivog ponašanja, te da se nakon preodgoja/prevaspitanja vrati u društvo kao njegov koristan član.

U Zakonu o socijalnoj zaštiti Republike Srpske navodi se status žrtve, dok je u FBiH u proceduri donošenje ovog zakona

Na nivou BiH još uvijek nije usvojen okvirni zakon o besplatnoj pravnoj pomoći koji bi osigurao minimum prava na ostvarivanje besplatne pravne pomoći ugroženim kategorijama stanovništva. Nadalje, u Federaciji BiH ne postoji sveobuhvatan sistem pravne pomoći. Još uvijek nisu svi kantoni usvojili ovaj zakon i osnovali centre za besplatnu pravnu pomoć. Za razliku od Federacije BiH, RS je donijela Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći kojim je formiran Centar za besplatnu pravnu pomoć kao republička upravna organizacija u sastavu Ministarstva pravde s ciljem pružanja pravne pomoći fizičkim licima, građanima Republike Srpske i drugim licima koja se nalaze na teritoriji RS, identificiranim kao socijalno ugrožene kategorije, a koja nisu u situaciji da izmiruju troškove zastupanja u postupcima ostvarivanja svojih prava i na zakonu zasnovanih interesa pred sudovima. Nažalost, prema važećim Zakonima kada su u pitanju djeca, samo ona koja pripadaju kategoriji djece bez roditeljskog staranja odnosno dolaze iz porodica koje primaju socijalnu pomoć mogu ostvariti pravo na besplatnu pravnu pomoć putem ovih Zavoda.

¹⁷ **Paragraf 37.** - *Komite preporučuje da Država članica, u skladu s članom 8. Fakultativnog protokola, usvoji odgovarajuće mjere za zaštitu prava i interesa djece žrtava i svjedoka u svim fazama krivičnog postupka. Konkretno, Komitet preporučuje da Država članica:*

- (a) *osigura da Federacija Bosne i Hercegovine i Distrikt Brčko donesu, bez odgađanja, Zakon o zaštiti djece i maloljetnika u krivičnom postupku i osigura da se taj zakon i isti takav zakon u Republici Srpskoj provode u praksi;*
- (b) *osigura da državni i entitetski zakoni daju definiciju statusa djeteta žrtve;*
- (c) *osigura da državni i entitetski zakoni daju definiciju statusa djeteta žrtve;*
- (d) *osigura da djeca žrtve krivičnih djela iz Fakultativnog protokola ne budu niti krivično gonjena niti kažnjena i da se preduzmu sve moguće mjere kako bi se izbjegla stigmatizacija i društvena marginalizacija te djece;*
- (e) *razmotri mogućnost korištenja audio i video razgovora sa djecom u predmetima koji se odnose na prodaju djece, dječju prostituciju i dječju pornografiju, te da ti razgovori moraju obavljati posebno obučeni policajci u prostorijama koje su prilagođene djeci, i*
- (f) *da uzme u obzir Smjernice o pravosuđu u stvarima koja se tiču djece žrtava i svjedoka krivičnih djela (Rezolucija Ekonomsko-socijalnog vijeća 2005/20, aneks), u procesu realizacije gore-navedenih preporuka. -*

Zakoni o krivičnom postupku u BiH (ZKP BiH) sadrži odredbe koje se odnose na poučavanje oštećenog o pravu podnošenja prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva¹⁸ ali su te odredbe, u pogledu sadržine pouke, neodređene i nepotpune. Pouka koja se odnosi na istragu ima u vidu samo oštećenog koji se istovremeno sasluša kao svjedok a ne svakog oštećenog¹⁹. Pri tome se ona, prema tekstu odredbe, ograničava na postavljanje pitanja takvom svjedoku da li želi da u krivičnom postupku ostvari imovinskopravni zahtjev. Zakon, dakle, ne propisuje izričito da ga je tužitelj ili onaj ko na zahtjev tužitelja sasluša svjedoka dužan određeno i potpuno poučiti o tom pravu. Takav nedostatak ima i odredba koja se odnosi na poučavanje oštećenog o tom pravu na glavnom pretresu. Opšta odredba o pouci o pravima sadržanim u članu 13. Zakon o krivičnom postupku FBiH (ZKP F BiH), članu 12. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske (ZKP RS) i članu 12. Zakona o krivičnom postupku Brčko Distrikt BiH (ZKP BD BiH) poučava oštećenog da ima pravo podnijeti prijedlog za ostvarivanje u krivičnom postupku imovinskopravnog zahtjeva nastalog uslijed učinjenja krivičnog djela, i da to može učiniti do završetka glavnog pretresa odnosno pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije²⁰, da je dužan da određeno označi svoj zahtjev (tj. da označi da li se zahtjev odnosi na naknadu štete kao i u kojem iznosu se traži naknada štete) i da je dužan da podnese dokaze.²¹

Prema krivičnim zakonima u BiH djeca do 14 godina ne mogu biti krivično gonjena. Na djecu u uzrastu od 14-18 godina primjenjuje se poseban postupak koji je utvrđen Zakonom o postupanju sa maloljetnicima. Postupak uvijek vodi sudija za maloljetnike, tužilac uvijek može promijeniti princip oportuniteta tj. odustati od vođenja postupka prema maloljetniku.

Od četiri krivična zakona u BiH samo Krivični zakon BD BiH sadrži odredbu kojom osigurava da se protiv žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena, od strane izvršioca krivičnog djela, učestvovati u izvršenju drugog krivičnog djela neće voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Važeći krivičnim procesnim zakonima i entitetskim i zakonom Brčko distrikta o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnim postupcima propisan je i način saslušanja maloljetnog lica. Naime, prilikom *saslušanja maloljetnog lica*, naročito ako je ono oštećeno krivičnim djelom, postupat će se obazrivo imajući u vidu njegovu dob, stepen duševne, emocionalne i socijalne zrelosti, obrazovni nivo, prilike i sredinu u kojoj živi, kako saslušanje ne bi štetno utjecalo na psihičko stanje maloljetnika a izvršiti će se uz pomoć psihologa, pedagoga ili drugog stručnog lica²². Ova odredba omogućava organima krivičnog postupka i da saslušanje maloljetnog oštećenog obavljaju u prisustvu njegovog roditelja ili

¹⁸ Članom 100. stav (10) (ZKP FBiH), članom 151. član (10) (ZKP RS) i članom 86.stav (10) (ZKP BD BiH) propisano je da će se oštećeni koji se sasluša kao svjedok pitati da li želi da u krivičnom postupku ostvari imovinskopravni zahtjev a članom 273. stav 4. (ZKP FBiH), 273. stav (4) (ZKP RS) tog zakona je propisano da će sudija odnosno predsjednik vijeća, prije početka glavnog pretresa, ukoliko je prisutan oštećeni koji još nije podnio imovinskopravni zahtjev, poučiti ga da može podnijeti taj zahtjev do zaključenja glavnog pretresa.

¹⁹ Da je tužitelj tokom istrage dužan o tom pravu poučiti svakog oštećenog, a ne samo onog koji se sasluša u svojstvu svjedoka, može se samo posredno zaključiti iz odredbe člana 246. stav 5. tačka e) ZKP FBiH, koja je u zakon unesena njegovim posljednjim izmjenama i dopunama, a kojom je propisano da prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivnje sud provjerava, između ostalog, da li je oštećenom pružena mogućnost da se pred tužiteljem izjasni o imovinskopravnom zahtjevu.

²⁰ S obzirom na dužnost ovlaštene osobe da uz prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku podnese dokaze (član 209. stav 3. ZKP FBiH), pravo podnošenja tog prijedloga do završetka glavnog pretresa odnosno pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije (član 209. stav 2. ZKP FBiH) a ne do okončanja dokaznog postupka, moći će rezultirati presuđenjem tog zahtjeva u krivičnom postupku samo u onim slučajevima kada su dokazi bitni za presuđenje imovinskopravnog zahtjeva već bili izvedeni na glavnom pretresu kao dokazi relevantni za utvrđenje postojanja krivičnog djela, krivične odgovornosti optuženog i izricanje krivičnopravne sankcije.

²¹ Odredba člana 209. stav (3) ZKP FBiH obavezuje lice ovlašteno na podnošenje prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku da određeno označi svoj zahtjev i da podnese dokaze.

²² Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, član 100. stav 4

staratelja kao lica u koju maloljetno lice ima povjerenje i čije prisustvo treba da predstavlja psihološku potporu maloljetnom oštećenom prilikom saslušanja. Čak i u slučajevima kada roditelji zahtijevaju prisustvo saslušanju maloljetnog oštećenog treba biti posebno obazriv i za takvo postupanje pribaviti mišljenje psihologa, pedagoga ili drugog stručnog lica ili druge dokaze koji upućuju koji bi na takvu potrebu. To se neće primjenjivati ukoliko bi se po ocjeni organa krivičnog gonjenja moglo očekivati da bi se prisustvo roditelja odrazilo na spremnost maloljetnog oštećenog da da iskaz ili da istinito iskazuje. Pod obazrivim postupanjem organa krivičnog postupka može se podrazumijevati i obaveza izbjegavanja višekratnog saslušanja maloljetnog oštećenog. Zakon takođe propisuje da oštećenog krivičnim djelom nije dopušteno ispitivati o njegovom seksualnom životu prije izvršenog krivičnog djela, a, ako je takvo ispitivanje obavljeno – na takvom iskazu ne može se zasnivati sudska odluka²³ odnosno da oštećenog krivičnim djelom nije dopušteno ispitivati o njegovom spolnom životu prije počinjenog krivičnog djela koje je predmet postupka te da se niti jedan dokaz koji se iznosi da bi pokazao ranije spolno iskustvo, ponašanje ili spolnu orijentaciju oštećenog neće prihvatiti. U ove dvije posljednje situacije, koje se odnose na žrtve tzv. seksualnih delikata, zakon, dakle, propisuje i procesne posljedice za nepostupanje u skladu sa tim odredbama odnosno nameće ograničenja u predlaganju i izvođenju dokaza koji bi doveli do kršenja tih odredaba kojima se štiti lični integritet žrtava navedenih krivičnih djela. Zakon također sadrži odredbu koja obavezuje na *snimanje audio ili audiovizuelnim sredstvima saslušanja maloljetnih osoba* koje nisu navršile šesnaest godina života i koje su oštećene krivičnim djelom²⁴. Saslušanje djeteta se može obavljati u stanu djeteta ili nekom drugom prostoru u kome dijete boravi ili u centru za socijalni rad i uz pomoć pedagoga/psihologa ili drugog stručnog lica. Dijete se može saslušati najviše dva puta uz obaveznu upotrebu audi-video tehnike. Zakonom je omogućena i zabrana suočavanja djeteta sa osumnjičenim odnosno optuženim.²⁵

Tri kantonalna suda u FBiH, pet okružnih sudova u RS, kao i osnovni sud u BD BiH još uvijek nemaju opremljene sudnice sa osiguranim tehničkim uslovima i opremom za primjenu posebnih mjera zaštite djece u svojstvu žrtava i svjedoka u vezi sa krivičnim djelima nasilja nad djecom. U ovim sudovima ne postoji posebno prilagođena prostorija koja je opremljena tehničkom opremom kojom se moguće vršiti saslušanje putem video linka, te vršiti distorziju glasa uz zaštitu lika.

Oporavak i reintegracija žrtava

Preporuka 17.²⁶

Ministarstvo sigurnosti i Ministarstvo za ljudska prava Bosne i Hercegovine duži niz godina u okviru svojih budžeta obezbjeđuju sredstva za žrtve trgovine ljudima. Sredstva su se dodjeljivala na osnovu raspisanih javnih poziva nevladinim organizacijama koje osiguravaju direktnu podršku žrtvama trgovine ljudima, kao i organizacijama koje pružaju besplatnu pravnu pomoć žrtvama trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini.

²³ Zakon o krivičnom postupku FBiH, član 100. stav (5) ; Zakon o krivičnom postupku RS, član 279

²⁴ Zakon o krivičnom postupku FBiH, član 104.

²⁵ Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku BD BiH, član 187.; Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku RS, član 187.

²⁶ **Paragraf 39.** - *Komitet preporučuje da Država članica osnuje jedinicu u okviru Sektora za žrtve krivičnih djela koja je posebno ovlaštena za pružanje pomoći i podrške djeci žrtvama krivičnih djela iz Fakultativnog protokola i da joj obezbijedi odgovarajuće kadrovske, tehničke i finansijske resurse. Komitet preporučuje da Država članica posebnu pažnju posveti, kroz pozitivnu društvenu diskriminaciju, potrebama djece u situacijama kada su ugrožena (stav 24).*

Preporuka 18.²⁷

Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti Republike Srpske iz 2012. godine djeca-žrtve nasilja i trgovine ljudima su prepoznata kao korisnici socijalne zaštite. U skladu sa ovim zakonom dijete-žrtva nasilja, ima pravo na dnevno zbrinjavanje u drugoj porodici, ustanovi socijalne zaštite, posebnim centrima za djecu koje organizuju i pružaju javne ustanove, udruženja, vjerske organizacije i sl. U ovim centrima obezbjeđena im je ishrana, njega, čuvanje, briga o zdravlju, edukacija, psihosocijalna rehabilitacija i sl. Odluku o tome donosi mjesno nadležni centar za socijalni rad na čijem području roditelj ili staratelj djeteta ima prebivalište, uvažavajući najbolji interes djeteta. Ukoliko nije poznat nijedan od roditelja djeteta ili njegovo prebivalište, postupak vodi centar za socijalni rad na čijem području se dijete zateklo. Ukoliko je do zloupotrebe djece došlo u samoj porodici dijete-žrtva ima prav na smještaj u u ustanovu socijalne zaštite ili drugu porodicu. Sredstva za ostvarivanje prava utvrđena ovim zakonom obezbjeđuju se iz općinskih budžeta i budžeta Republike Srpske.

Federalni zakon o socijalnoj zaštiti eksplicitno ne prepoznaje djecu-žrtve nasilja i trgovine ljudima, bh državljanke, kao posebne kategorije korisnika socijalne zaštite, zbog čega ova djeca u ovom entitetu ne uživaju adekvatnu socijalnu zaštitu. Sarajevski kanton je jedan od izuzetaka koji je proširio krug korisnika prava iz socijalne zaštite i obuhvatio žrtve zlostavljanja i nasilja u porodici. Dnevni centri za djecu uključenu u život i rad na ulici koje vode nevladine organizacije, i pored usvojenih standarda i normativa za njihov rad i pružanje usluga, i dalje nisu prepoznati kao usluge socijalne zaštite za dnevno zbrinjavanje i socijalnu reintegraciju djece koja su žrtve prosjačenja.

Linija za pomoć

Preporuka 19.²⁸

NVO EMMAUS je u saradnji sa Ministarstvom sigurnosti BiH, te organizacijom Save the Children i OAK fondacijom, u periodu 2010-2013. godina, realizirala projekat „Sveobuhvatan pristup rješavanju problema dječije pornografije u BiH“. U okviru projekta uspostavljena je online SOS linije za prijavljivanje slučajeva zloupotrebe djece, kao i web stranica www.sigurnodijete.ba za djecu i tinejdžere, roditelje i nastavnike.

Na web portalu www.sigurnodijete.ba u kontinuitetu su postavljani novi korisni materijali i linkovi koji promovišu zaštitu djece na Internetu, kao i dodatni edukativni spotovi centra za zaštitu djece na internetu CEOP-a (Child Exploitation and Online Protection Centre) iz Velike Britanije.

U okviru uspostavljanja online SOS linije za pomoć u Bosni i Hercegovini, EMMAUS je realizovao aktivnosti uspostave suradnje sa organizacijom INHOPE, te koordinacije i prisustva na edukacijama o uspostavi i rukovođenju SOS linija. Od 2010. godine MFS-EMMAUS, bosanskohercegovački Hotline za sigurniji Internet, ostvario (privremeno) članstvo u mreži INHOPE, a od novembra 2012. godine ovo članstvo je punopravno. Članstvo EMMAUS-a u organizaciji INHOPE omogućilo je državi BiH pristup bazi podataka

²⁷ **Paragraf 41.** - *Komitet preporučuje da Država članica preduzme sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da se djeci koja su žrtve krivičnih djela iz Fakultativnog protokola osigura odgovarajuća pomoć, njihova potpuna socijalna reintegracija i puni fizički i psihički oporavak. Konkretno, Komitet podstiče Državu članicu da osigura nastavak rada skloništa koja su posebno određena za djecu žrtve, uključujući i obdaništa i domove za djecu koja su uključena u organizovana prosjačenja. Komitet Državi članici preporučuje da ove poslednje integriše među svoje programe zaštite djece.*

²⁸ **Paragraf 43.** - *Komitet preporučuje da Država članica odvoji dovoljno sredstava kako bi se osigurao kontinuitet i održivost tih usluga i da osigura da su one u potpunosti dostupne i da su s njima upoznata sva djeca. Komitet dalje preporučuje da Država članica provodi sistematične edukacije za osobe koje rade na pomenutim linijama za pomoć kako bi se spriječili slučajevi prodaje djece, dječje prostitucije i dječje pornografije i na njih efikasno reagovalo.*

počinioca kojom rukovodi INHOPE, komunikaciju i suradnju sa ostalim članicama, razmjenu podataka u sklopu baze podataka, suradnju na rukovođenju SOS linijama, učešće u edukacijama i obukama, te seminarima koje organizira INHOPE i zemlje članice.

NVO "Nova generacija" iz Banja Luke od 18. februara 2013. godine pokrenula je besplatnu anonimnu savjetodavnu liniju za djecu pod nazivom "Plavi telefon". Cilj uspostavljanja ovakve vrste linije jeste pružanje savjeta i podrške djece u teškim i kriznim situacijama, a posebno u slučajevima nasilja i eksploatacije. Linija je otvorena svakog dana od 9 do 17 časova. Linija je za sada besplatna za pozivaoce iz fiksne i mobilne M:tel – ove mreže. Do sada je zaprimljeno 920 poziva, od čega je 597 servisirano. Rad telefona podržan je od strane Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS i Grada Banjaluke.

Savjetodavna linija za u slučaju nasilja, zloupotrebe i različitih vidova eksploatacije djece i mladih postoji i u Tuzlanskom kantonu (FBiH), a funkcioniše u okviru NVO "Zemlja djece". Linija je dostupna svakim danom od 0 – 24 sata i na njoj rade obučeni psiholozi i socijalni radnici. U referentnom period od strane djece i ostalih građana zaprimljeno je preko 560 poziva koji se u najvećem dijelu odnose na prijavu nasilja u porodici. Samo u 2014. godini na osnovu prijave putem ove linije za pomoć prevenirana su dva slučaja trgovine djecom, odnosno nakon animiranja i hitne intervencije nadležnih policijskih struktura otkrivena su tri slučaja trgovine djevojčicama u svrhu seksualne i ekonomske eksploatacije.

VII Međunarodna pomoć i saradnja

Multilateralni, regionalni i bilateralni sporazumi

Preporuka 20.²⁹

Bosna i Hercegovina je zaključila bilateralne ugovore sa državama regiona (Hrvatska, Srbija, Makedonija i Crna Gora), kojim se po prvi put dozvoljava izručenje domaćih državljana za određene oblike najtežih krivičnih djela, među koja spadaju i krivična djela vezana za prodaju djece. Ova djela kroz ugovore nisu taksativno nabrojana, ali kroz visinu zapriječene kazne potpadaju pod krivična djela za koja se može vršiti izručenje sopstvenih državljana. Bilateralna saradnja u vezi sa međunarodnom pomoći je u regionu uređena na zadovoljavajući način, s tim što sve države regiona obavezuje i Drugi dodatni protokol uz Evropsku konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima, koji dozvoljava najšire oblike međunarodne saradnje između ovih država. Cijeneći međunarodne ugovore koji obavezuju BiH iz oblasti pružanja međunarodne pravne pomoći, BiH postupa po stranim zamolnicama na isti način kao u domaćim postupcima. Dakle svakoj državi će se pružiti tražena pravna pomoć u istoj mjeri u kojoj se može preduzeti odgovarajuća radnja u domaćim postupcima.

Uz prisustvovanje sudionika iz Albanije, Makedonije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Crne Gore, Grčke, Hrvatske, Italije, Rumunije, Srbije, Slovenije i Turske u Zagrebu je održana regionalna konferencija "Zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom – Ratifikacija i provedba Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog

²⁹ **Paragraf 45.** - *Komiteo preporučuje da Država članica preduzme sve odgovarajuće mjere za jačanje bilateralne, regionalne i međunarodne saradnje za poboljšanje sistema pronalaženja sa svojim Internet Protocol (IP) lokatorom kako bi se pratile IP adrese, domaće i web stranice počinitelja krivičnih djela iz Fakultativnog protokola, s ciljem da se koriste najtačnije baze podataka o lokacijama IP adresa. Komiteo nadalje preporučuje da Država članica preduzme mjere kako bi se identifikovao Internet Service Provider (ISP) takvih web stranica s ciljem sprečavanja i borbe protiv dječje pornografije.*

zlostavljanja”, u saradnji s Ministarstvom obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstvom pravosuđa Republike Hrvatske 27-28. oktobra 2011. godine. Ova konferencija predstavlja značajan napredak na području sprečavanja seksualnih delikata nad djecom (naprimjer, proglašava kaznenim djelom tzv. “grooming”, tj. “vrbovanje” – manipulaciju djecom za seksualne svrhe od strane odraslih putem interneta), pokretanja progona počinitelja, zaštite žrtava i podsticanja međunarodne saradnje te je pružila mogućnost predstavljanja kampanje “Jedno od petero” u cilju ohrabivanja vlada da pokrenu vlastite nacionalne kampanje.

Kroz projekt “Pandorina kutija”, koji se bavi istraživanjem seksualnog nasilja nad djecom bile su uključene nevladine organizacije: Novosadska novinarska škola, Medijske inicijative iz Sarajeva, Institut Stine iz Splita i Udruženje nezavisnih novinara iz Budimpešte. Rezultati ovog istraživanja su pokazali da su u Bosni i Hercegovini kazne za seksualne zlostavljače djece prilično niske, veliki broj slučajeva i ne dođe do centara za socijalni rad, u 98 % slučajeva zlostavljač je muškarac, a najviše se zlostavljaju djevojčice, dok se, zaključeno je, mediji nedovoljno bave tematskim istraživanjem ove problematike. Jedna od ključnih aktivnosti projekta bila je „Edukacija o zaštiti djece na internetu“ kroz obilazak četrdeset škola u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Mađarskoj, a učenicima od 10 do 15 godina održana su predavanja o sigurnosti na internetu.

VIII Druge zakonske odredbe

Preporuka 21.³⁰

Predsjedništvo BiH je na svojoj 24. redovnoj sjednici, održanoj 25.06.2012. godine, donijelo odluku o ratifikaciji Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe („Službeni glasnik BiH/Međunarodni ugovori broj 11/12), koja je u Bosni i Hercegovini stupili na snagu 01.03.2013.godine.

U skladu sa ratifikovanom Konvencijom Vijeća Europe, u prvoj polovini 2014., na osnovu upitnika koje je pripremio Komitet, urađeno je izvješće o njenoj implementaciji (usvojeno na 95. sjednici Vijeća ministara održanoj, 20. 5. 2014. godine) i dostavljeno Lanzarote komitetu.

IX Nastavak rada i širenje znanja

Nastavak rada

Preporuka 22³¹

Vijeće ministara BiH je na 151. sjednici održanoj 25.5.2011. godine, upoznato sa zaključnim razmatranjima i preporukama Komiteta za prava djeteta i s tim u vezi zadužilo Ministarstvo za ljudska prava BiH da sa istim, na odgovarajući način, upozna sve relevantne subjekte na

³⁰ **Paragraf 46.** - *Komitet preporučuje da Država članica ratifikuje Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Osim toga, Komitet preporučuje da Država članica ratifikuje Konvenciju Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja.*

³¹ **Paragraf 47.** - *Komitet preporučuje da Država članica preduzme sve odgovarajuće mjere kako bi osigurala puno provođenje ovih preporuka, između ostalog i tako što će ih dostaviti šefu države, Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, Vrhovnom sudu oba entiteta, Parlamentarnoj skupštini (i Domu naroda i Zastupničkom domu), nadležnim ministarstvima i državnim, entitetskim, kantonalnim i lokalnim vlastima, kada je to primjenjivo, za odgovarajuće razmatranje i dalje postupanje.*

svim nivoima organizacije vlasti u BiH, odnosno da preporuke ugradi u Akcijski plan za djecu BiH 2011 – 2014. godine, što je i učinjeno.

Po navedenom Akcijskom planu je obavljena Javna rasprava na koju su pozvani, između ostalih, i predstavnici ministarstava pravde, Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine BiH i sva nadležna ministarstva na državnom, entitetskim, i kantonalnim nivoima vlasti.

Nakon usvajanja Akcijski plan je također, dostavljen svim relevantnim nosiocima za provođenje mjera.

Širenje zaključnih razmatranja

Preporuka 23.³²

Inicijalni izvještaj i pisani odgovori koje je podnijela BiH i preporuke (zaključna razmatranja) su postavljeni na web stranici MLJPI, kako bi bili dostupni širokoj javnosti.

Akcioni plan za djecu BiH u koji su ugrađene preporuke CRC dostavljen je svim relevantnim nosiocima za provođenje mjera, kao i organizacijama civilnog društva kako bi se moglo pratiti njegovo provođenje.

³² **Paragraf 48.** *Komitet preporučuje da inicijalni izvještaj i pisani odgovori koje je podnijela Država članica i odnosne usvojene preporuke (zaključna razmatranja) budu dostupni široj javnosti, uključujući i putem interneta (ali ne isključivo), organizacijama građanskog društva, grupama mladih, stručnim grupama i djeci, kako bi došlo do debate i podigla svijest o Fakultativnom protokolu, njegovom provođenju i praćenju.*

Prilog broj 1. Statistički podaci

a) Podaci Visokog sudskog i tužilačkog vijeća

Podaci o prijavama za krivična djela obuhvaćena Fakultativnim protokolom o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji u BiH u periodu 2010. - 2014. godina (1)

Krivična djela	2010			2011			2012			2013			2014		
	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene
Zasnivanje ropskog odnosa															
Trgovina ljudima	1	4	2	4	7	2	3	5	1	2	4	2	2	10	1
Međunarodno vrbovanje radi prostitucije				1	2	0									
Krijumčarenje ljudi odnosno organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i krijumčarenje migranata															
Uzimanje talaca															
Protupravno lišenje slobode	13	19	1	18	30	1	17	27	1	16	29	3	12	26	1
Otmica	1	3	0	1	6	0	2	4	1				2	2	0
Silovanje	7	7	0	9	10	0	11	14	0	9	10	1	7	7	0
Spolni odnošaj sa nemoćnom osobom	6	16	0	8	11	0	6	8	1	13	15	0	11	11	0
Spolni odnošaj zloupotrebom položaja	6	8	0	3	5	0	2	2	0	2	3	1	4	5	0
Spolni odnošaj sa djetetom	29	35	0	27	30	1	23	28	1	37	45	3	32	37	0
Bludne radnje	47	49	0	68	72	2	46	54	2	48	53	5	67	69	2
Zadovoljavanje pohote pred djetetom ili maloljetnikom	8	8	0	13	15	0	9	12	2	5	6	0	6	6	0
Navođenje na prostituciju	4	6	2	6	10	0	1	1	0	3	5	0			
Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije	4	5	0	18	25	0	9	12	1	3	4	0	7	7	0
Upoznavanje djeteta sa pornografijom	2	2	1	3	3	0	3	3	0	1	1	0	2	2	0
Rodoskrvuće	2	2	0	2	2	0				1	1	0			
Izvanbračna zajednica sa mlađim maloljetnikom	37	40	4	42	52	8	48	60	6	34	52	14	33	44	8
Oduzimanje djeteta ili maloljetnika	11	15	4	34	39	20	29	34	21	34	35	12	36	41	18
Promjena porodičnog stanja													1	1	1
Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika	31	41	25	19	32	14	45	71	36	27	40	19	42	61	25
Napuštanje djeteta	2	2	2	4	4	3	2	2	1	2	3	1	6	6	4
Nasilje u porodici	33	36	3	37	42	8	45	49	9	42	44	5	56	58	9

Izvor podataka : VSTV BiH

Podaci o presudama za počinjena KD obuhvaćena Fakultativnim protokolom o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji u BiH u periodu 2010. - 2014. godina

KRIVIČNA DJELA	2010			2011			2012			2013			2014		
	Br. odbijajućih	Broj oslobađajućih	Broj osuđujućih	Br. odbijajućih	Broj oslobađajućih	Broj osuđujućih	Br. odbijajućih	Broj oslobađajućih	Broj osuđujućih	Br. odbijajućih	Broj oslobađajućih	Broj osuđujućih	Br. odbijajućih	Broj oslobađajućih	Broj osuđujućih
Zasnivanje ropskog odnosa	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0		0		
Trgovina ljudima	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0		0		
Međunarodno vrbovanje radi prostitucije	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0		0		
Krijumčarenje ljudi odnosno organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i krijumčarenje migranata	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0		0		
Uzimanje talaca	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0		0		
Protupravno lišenje slobode	0	0	10	0	0	6	0	6	0	0	0		0	1	
Otmica	0	0	2	0	1	0	0	3	0	0	0		0	1	
Silovanje	0	0	1	0	0	2	0	1	1	0	0		0	2	
Spolni odnošaj sa nemoćnom osobom	0	0	0	0	0	8	0	1	0	0	1		0		
Spolni odnošaj zloupotrebom položaja	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0		0	1	
Spolni odnošaj sa djetetom	0	0	4	0	0	8	1	1	0	2	1		0	4	
Bludne radnje	0	0	4	0	1	17	0	4	0		3		0	2	
Zadovoljavanje pohote pred djetetom ili maloljetnikom	0	0	2	0	0	4	0	1	0		2		0	1	
Navođenje na prostituciju	0	0	5	0	0	7	0	0	1				0		
Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije	0	0	4	0	0	3	1	0	1				0	1	
Upoznavanje djeteta sa pornografijom	0	0	0	0	0	1	0	0	0				0		
Rodoskrvnuće	0	0	0	0	0	0	0	0	0				0		
Izvanbračna zajednica sa mlađim maloljetnikom	0	0	18	0	0	20	0	0	0				0		
Oduzimanje djeteta ili maloljetnika	0	1	2	2	1	3	0	3	0	1	1		0	2	
Promjena porodičnog stanja	0	0	0	0	0	1	0	0	0				0		
Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika	0	0	11	0	0	7	0	0	0		1		1		
Napuštanje djeteta	0	0	1	0	0	0	0	0	0				0		
Nasilje u porodici	0	0	14	0	3	20	0	3	0				0	1	

Izvor podataka: VSTV BiH

Podaci o podignutim optužnicama u periodu 2010. - 2014. godina

KRIVIČNA DJELA	2010			2011			2012			2013			2014		
	Predmet	Lica	Pol	Predmet	Lica	Pol	Predmet	Lica	Pol	Predmet	Lica	Pol	Predmet	Lica	Pol
Zasnivanje ropskog odnosa	0		0	0		0	0		0	0		0	0		0
Trgovina ljudima	0		0	0		0	0		0	0		0	1	1	0
Međunarodno vrbovanje radi prostitucije	0		0	0		0	0		0	0		0	0		0
Krijumčarenje ljudi odnosno organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i krijumčarenje migranata	0		0	0		0	0		0	0		0	1	4	0
Uzimanje talaca	0		0	0		0	0		0	0		0	0		0
Protupravno lišenje slobode	4	7	1	5	9	0	6	8	1	3	8	0	3	7	0
Otmica	1	3	0	0		0	1	3	0	1	1	1	1	1	0
Silovanje	3	3	0	3	4	0	7	7	0	7	8	1	4	4	0
Spolni odnošaj sa nemoćnom osobom	3	60	0	6	17	0	1	1	0	2	2	0	4	4	0
Spolni odnošaj zloupotrebom položaja	1	1	0	1	3	0	2	4	0	0		0	1	1	0
Spolni odnošaj sa djetetom	14	15	0	14	14	1	9	10	0	11	12	0	14	19	0
Bludne radnje	28	29	0	18	18	0	18	21	1	25	28	3	20	20	1
Zadovoljavanje pohote pred djetetom ili maloljetnikom	3	3	0	3	3	0	8	8	1	1	1	0	4	7	1
Navođenje na prostituciju	5	10	4	5	6	0	0		0	2	3	0	1	1	0
Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije	3	3	0	3	5	0	8	10	0	1	1	0	1	1	0
Upoznavanje djeteta sa pornografijom	0		0	2	2	0	0		0	0		0	1	1	0
Rodoskrvnuće	0		0	1	1	0	0		0	0		0	0		0
Izvanbračna zajednica sa mlađim maloljetnikom	2	3	0	8	8	0	6	8	0	7	13	5	14	23	7
Oduzimanje djeteta ili maloljetnika	2	2	1	3	3	0	6	6	3	1	1	0	5	5	0
Promjena porodičnog stanja	1	1	1	0		0	0		0	0		0	0		0
Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika	7	7	3	4	7	4	7	12	7	6	7	3	12	21	10
Napuštanje djeteta	0		0	0		0	0		0	0		0	1	1	0
Nasilje u porodici	17	20	3	17	20	0	25	25	3	21	23	2	36	37	5

Izvor podataka: VSTV BiH

Naredba o obustavi istrage

KRIVIČNA DJELA	2010			2011			2012			2013			2014		
	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol	Predmet	Lica	Pol	Predmet	Lica	Pol	Predmet	Lica	Pol
Zasnivanje ropskog odnosa															
Trgovina ljudima							1	4	2	3	6	2	1	5	0
Međunarodno vrbovanje radi prostitucije							1	2	0						
Krijumčarenje ljudi odnosno organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i krijumčarenje migranata							1	1	0						
Uzimanje talaca															
Protupravno lišenje slobode	2	2	0	2	2	0	2	4	0	4	4	0	8	11	0
Otmica													1	4	0
Silovanje	1	1	0	4	4	0	2	4	0	2	2	0	3	4	0
Spolni odnošaj sa nemoćnom osobom				3	3	0	4	4	0	3	4	0	6	6	0
Spolni odnošaj zloupotrebom položaja				1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	0
Spolni odnošaj sa djetetom	7	8	0	10	15	0	5	9	0	4	5	0	7	8	1
Bludne radnje	5	6	0	9	9	0	1	1	0	5	6	0	8	10	1
Zadovoljavanje pohote pred djetetom ili maloljetnikom				1	1	0	2	2	0				1	1	0
Navođenje na prostituciju							1	1	1						
Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije													1	2	0
Upoznavanje djeteta sa pornografijom													2	2	0
Rodoskrvnuće	1	1	0												
Izvanbračna zajednica sa mlađim maloljetnikom	6	6	0	5	6	1	3	3	0				3	3	0
Oduzimanje djeteta ili maloljetnika	6	6	3	5	5	4	3	3	1	9	9	5	9	10	6
Promjena porodičnog stanja															
Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika	10	14	8	4	7	5	9	12	5	9	16	7	8	11	3
Napuštanje djeteta															
Nasilje u porodici	2	2	0	2	3	2	5	6	0	1	2	1	5	5	1

Izvor podataka: VSTV BiH

Naredba o provođenju istrage

KRIVIČNA DJELA	2010			2011			2012			2013			2014		
	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene
Zasnivanje ropskog odnosa															
Trgovina ljudima							2	4	1	1	3	1	2	7	0
Međunarodno vrbovanje radi prostitucije							1	2	0						
Krijumčarenje ljudi odnosno organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i krijumčarenje migranata							1	1	0						
Uzimanje talaca															
Protupravno lišenje slobode	11	14	1	7	14	0	10	17	1	7	10	0	9	18	0
Otmica	1	3	0				1	5	1	1	2	0	1	2	0
Silovanje	5	5	0	8	8	0	9	12	0	6	7	1	4	4	0
Spolni odnošaj sa nemoćnom osobom	2	9	0	9	13	0	1	1	0	5	5	1	7	7	0
Spolni odnošaj zloupotrebom položaja	1	1	0	1	3	0	1	1	0				2	2	0
Spolni odnošaj sa djetetom	22	26	0	19	21	1	19	21	0	17	18	1	21	26	0
Bludne radnje	36	38	0	31	31	0	25	28	1	36	40	5	29	31	1
Zadovoljavanje pohote pred djetetom ili maloljetnikom	7	7	0	9	9	0	7	7	1	3	3	0	7	10	1
Navođenje na prostituciju	5	8	3	5	7	0	1	1	0	2	3	0			
Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije	5	6	0	8	11	0	4	6	0	3	4	0	4	4	0
Upoznavanje djeteta sa pornografijom	1	1	0	2	2	0	1	1	0	1	1	0	2	2	0
Rodoskrvnuće	1	1	0	1	1	0									
Izvanbračna zajednica sa mlađim maloljetnikom	30	33	0	33	39	4	32	36	2	26	36	8	32	49	8
Oduzimanje djeteta ili maloljetnika	8	8	3	13	13	6	15	15	8	20	20	6	20	23	11
Promjena porodičnog stanja															
Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika	26	31	17	15	25	16	21	31	14	18	27	12	25	43	23
Napuštanje djeteta	3	4	4	2	2	2				1	1	1	2	2	1
Nasilje u porodici	24	27	2	29	34	5	39	42	7	32	33	2	55	56	9

Izvor podataka: VSTV BiH

Nepokretanje istrage

KRIVIČNA DJELA	2010			2011			2012			2013			2014		
	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene	Predmet	Lica	Pol žene
Zasnivanje ropskog odnosa															
Trgovina ljudima										1	2	0	1	4	1
Međunarodno vrbovanje radi prostitucije															
Krijumčarenje ljudi odnosno organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i krijumčarenje migranata															
Uzimanje talaca															
Protupravno lišenje slobode	3	6	0	5	9	1	4	6	0	5	13	3	3	7	0
Otmica															
Silovanje				2	2	0	2	2	0				2	2	0
Spolni odnošaj sa nemoćnom osobom				2	8	0	1	1	0	2	2	0	1	1	0
Spolni odnošaj zloupotrebom položaja				2	2	0	3	3	0	1	1	0	1	2	0
Spolni odnošaj sa djetetom	2	2	0	2	2	0	2	2	0	7	11	0	2	4	1
Bludne radnje	3	3	0	13	13	0	10	10	0	8	10	0	9	9	0
Zadovoljavanje pohote pred djetetom ili maloljetnikom				1	1	0	2	2	0	4	5	0			
Navođenje na prostituciju										1	2	0			
Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije															
Upoznavanje djeteta sa pornografijom				1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	1	0
Rodoskrvnuće				1	1	0				1	1	0			
Izvanbračna zajednica sa mlađim maloljetnikom	2	3	0	7	7	1	15	16	0	7	8	2	6	10	2
Oduzimanje djeteta ili maloljetnika	4	7	2	11	15	7	6	7	5	11	17	8	7	9	2
Promjena porodičnog stanja															
Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika	5	7	4	7	9	3	4	4	4	10	15	10	8	11	6
Napuštanje djeteta				2	2	1							1	1	1
<i>Nasilje u porodici</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>0</i>	<i>8</i>	<i>8</i>	<i>3</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>1</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>1</i>

Izvor podataka: VSTV BiH

b) Podaci Ministarstva sigurnosti BiH

Prema prikupljenim podacima od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija u toku 2011. godine identifikovano je 19 maloljetnih žrtava trgovine ljudima (12 djevojčica i 7 dječaka). Od 12 maloljetnih djevojčica 4 su seksualno iskorištavane, 3 iskorištavane radi prisilnog rada - prosjačenja, 5 iskorištenih – prodatih u svrhu sklapanja prisilnog braka. Od evidentiranih 7 dječaka 6 je iskorištavano radi prisilnog rada - prosjačenja a 1 je bio seksualno iskorištavan. U 2012. godini identifikovano je 19 maloljetnih žrtava trgovine ljudima, 16 je maloljetnih djevojčica i to 5 seksualno iskorištavane, 2 navođenje na prostituciju, 6 iskorištavane radi prisilnog rada -prosjačenja, 3 iskorištenih -prodatih u svrhu sklapanja prisilnog braka. Od ovog broj 3 su bile žrtve trgovine ljudima – dječaci i svi su iskorištavani radi prisilnog rada – prosjačenja. Prema prikupljenim podacima u toku 2013. godine identifikovano je 6 maloljetnih žrtava trgovine ljudima – djevojčice i to 1 seksualno iskorištavane, 3 prosjačenja, 2 iskorištenih - prodatih u svrhu sklapanja prisilnog braka/prosjačenja i 3 maloljetna dječaka žrtve trgovine ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja. U toku 2014. godine identifikovano je ukupno 37 maloljetnih žrtava trgovine ljudima i to 24 djevojčice i 13 dječaka. Od 24 identifikovane djevojčice, 6 je bilo seksualno iskorištavanih, 14 iskorištavanih radi prosjačenja i 4 prodatih radi sklapanja braka i naknadnog prosjačenja. 13 identifikovanih dječaka su bili žrtve prosjačenja.

c) Podaci dobiveni tokom kvantitativnog istraživanja - proveo UNICEF

Kvantitativno istraživanje UNICEF-a o dječijem prosjačenju i drugim uličnim poslovima u četiri grada u Bosni i Hercegovini, koje je provedeno polovinom 2013. godine, na uzorku od 372 djece koja prose ili rade na ulici starosne dobi od 7 do 18 godina, pokazalo je da najveći broj djece prosi više od šest mjeseci, neki i po 7-8 godina, i da to rade gotovo svaki dan. Između 70-80% djece (ovisno o gradu) niko nikada nije pokušao spriječiti da radi. Rezultati su pokazali da u Bosni i Hercegovini podjednako prose i djevojčice i dječaci, da se većina djece koja rade na ulici izjašnjavaju kao Romi, te da između 30-40% (ovisno o gradu) ove djece nikada nije išlo u školu. Čak je oko 40% anketirane djece odgovorilo da često ne pojedju ništa u toku puna 24 sata. Od djece ispitanе u četiri grada u Bosni i Hercegovini, samo djeca iz Sarajeva gotovo nikako ne migriraju u druge gradove i zemlje, dok djeca iz ostalih gradova migriraju u druge gradove unutar Bosne i Hercegovine, kao i u druge države (Njemačka, Hrvatska i Belgija). Oko 40% djece između 12 i 18 godina imalo je seksualni odnos, gotovo sva djeca imala su seksualni odnos prije šesnaeste godine, dok je nekoliko djece bilo primorano na seksualni odnos za novac. Većina djece svakodnevno trpi različite oblike nasilja, a najviše ih je bilo izloženo fizičkom maltretiranju od roditelja ili drugih odraslih osoba jer ne zarade dovoljno novca. Minimalna državna procjena broja djece koja rade na ulici prema ovom istraživanju je 2 150 djece.

Prilog broj 2.

ZAKLJUČCI

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, a u cilju ispunjavanja obaveze Bosne i Hercegovine kao međunarodnog subjekta koji podnosi izvještavanje o provođenju Konvencije o pravima djeteta i njenih fakultativnih protokola, predlaže Vijeću ministara Bosne i Hercegovine da usvoji sljedeće

ZAKLJUČKE

1. Usvaja se Prvi periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na prodaju djece, dječiju prostituciju i dječiju pornografiju.
2. Zadužuje se Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine da, putem Ministarstva vanjskih poslova BiH, Prvi periodični izvještaj BiH o provođenju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na prodaju djece, dječiju prostituciju i dječiju pornografiju dostavi Komitetu UN za prava djeteta.

Prilog broj 3.

Članovi Radne grupe za pripremu Izvještaja

1. **Milena Jurić**, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine
2. **Irena Penc Puzić**, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine
3. **Tijana Borovčanin-Marić**, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
4. **Samir Rizvo**, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine
5. **Nikola Sladoje**, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
6. **Azir Mrđanović**, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
7. **Mirsada Bajramović**, NVO „Zemlja djece u Bosni i Hercegovini“